

Сураи «Нур» дар Мадина нозил шуда, аз 64 оят иборат аст.

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāни-р-Раҳīm

Ин сура ба сабаби он «Нур» номида шудааст, ки дарбаргирандаи ояти дурахшон (ояти 35-уми ҳамин сура) «Аллоҳу нурус-с-самовоти ва-л-арз...» аст.

Сураи мазкур одоб ва тарзи рафторро дар зиндагии фардӣ, оилавӣ ва ҷамъиятӣ баён мекунад, ки муъминон онҳоро бояд риоя кунанд. Масалан, барои ворид шудан ба манзили дигарон иҷозат гирифтанд, аз занони номаҳрам чашм нигоҳ доштан, ҳимояи олооти ҷинсӣ аз амалҳои ҳаром, ҳаром будани омезиши мардон бо занони номаҳрам ва...

Инчунин дар ин сура аз масъалаҳои суҳан меравад, ки оилаи мусулмон бар онҳо поягузори шудааст. Мисли покдоманӣ, риояи ҳиҷоб, дурӣ аз ҳамагуна фасод ва фаҳшо, риояи ҳукмҳои шариъати Худоҷанд, ҳурмати дин, ҳуддҳои аз эҷоди тафриқа, ихтилофи дохилӣ, риояи аслҳои ахлоқи исломӣ ва ғ.

Инчунин дар ин сура баъзе аз ҳудудҳои шаръӣ, ки аз ҷониби Худо муқаррар шудаанд, аз қабилӣ ҳадди зино, ҳадди тӯҳмат задани шахсе ба зино ё ливота (гомосексуализм, ҳамҷинсбозӣ) ва ғ. ва барои поксозӣ покизагии ҷамъияти инсонӣ аз фасод, ниғаҳдории насаб ёдовар мешавад. Ҳамчунин иҷрои ин манҳиёт пояҳои давлатдориро аз суҳт шудан ва миллатҳоро аз барҳам хӯрдан нигоҳ медоранд. Сураи мазкур насиҳатҳо ва андарзҳои ҳақимонаро дар бар гирифтааст, ки бо риояи онҳо инсон ва ҷомеа метавонанд аз фазилатҳои олии бархурдор гарданд.

Худоҷандо! Бо нури китоби Худ қалбҳои моро нурунӣ гардон. Омин! Ин буд назари кӯтоҳе ба мундариҷаи сураи «Нур»!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим.

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

سُورَةُ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾

Суратун анзалнаҳа ва фаразнāхā ва анзалнā фӯҳā айātiм баййинāti-л лаъаллакум тазаққарун.1.

1. Ин сураест, ки онро фуру фиристодем ва (амал ба онро) фарз гардонидем ва дар он оятҳои равшан фуру овардем, бошад ки шумо панд гиред.

Дар нахустин ояти сураи мазкур Худованд фармудааст, ки ай Муҳаммад, ин сура аз маҷмӯи сураҳои Қуръон аст, ки онро барои ту ва барои шахсоне, ки баъди ту меоянд, нозил кардем. Ҳукмҳои дар он ҷойдоштаро ба таври қатъӣ воҷиб намудем, то ин ки чароғи роҳи ҳидояти шумо бошанд, аз онҳо панду ибрат гиред ва ба ҳукмҳои он амал кунед. Инчунин дар он оятҳои ташриҳиро (шарҳиро) нозил кардем. Бо истифода аз маънои ин оят чунин бардошт мешавад, ки Қуръон танҳо барои хондан нозил нашудааст, балки барои амал ба он ва барои тадбиқ дар зиндагии ҳаррӯзаи инсонҳо нозил шудааст. Баъзе аз ҳукмҳои шаръӣ дар ояти зер баён шудааст.

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابُهُمَا

طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

Аз-зāнияту ва-з-зāни фаҷлиду кулла ваҳиди-м минҳумā миата ҷалдаҳ. Ва лā таъхузкум биҳимā раъфатуи фӯ диниллаҳи ии кунтум туъминунā биллаҳи ва-л-явми-л āхир. Ва-л яшҳад ъазāбаҳумā тӯифату-м мина-л муъминин. 2.

2. Ҳар як зани зинокор ва марди зинокорро сад дарра (шаллоқ) бизанед! Ва бояд, ки дар қорӣ кардани ҳукми шаръи Худо, (агар ба Худо ва ба рӯзи охир имон овардаед) шуморо шафқат (раҳм) бар онҳо дарнагирад ва бояд, ки ба азоб додани онҳо гурӯҳе аз муъминон ҳозир бошанд.

Дар ибтидо Худованд дар ин оят фармудааст, ки ҳукми зан ва марди зинокор, ки қабл аз издивоҷашон ин амалро содир кардаанд, ба ҳар як аз онон сад тозиёна задан аст.

Дар шарҳи ин қисми оят муфасссирон гуфтанд, ки агар зани озоду болиға то ҳол бо никоҳи саҳеҳ шавҳар накарда бошад, бо хоҳиши худ ва бе никоҳи шаръӣ бо марде алоқаи ҷинсӣ (зино) кунад, ҳадди ҷазои вай чуноне ки гузашт, задани сад дарра (тозиёна) аст. Ҳамчунин, агар марди озоди болиғ ва то ҳол бо никоҳи шаръӣ зан нагирифта бошад, бе никоҳ бо зане алоқаи ҷинсӣ (зино) кунад, ҳадди ҷазои ин мард низ задани сад дарра (тозиёна) аст.

Агар марди озоду болиғ бо никоҳи саҳеҳ оиладор бошад ё зандида бошад ва зани озоду болиға шавҳардор ё шавҳардида бошад, байни онҳо хилофи ҳукми шаръӣ алоқаи ҷинси (зино) содир шавад, ҳадди ҷазои онҳо бинобар ҳадисҳои саҳеҳ ва мутавотир то мурданашон сангсор кардан аст. («Анворул Қуръон», дар шарҳи ояти таҳти назар).

Одатан ин ҳукмҳо дар давлатҳое қорӣ мешаванд, ки дар онҳо асоси қонунгузорӣ ва дини давлатиашон шариати Ислом аст. Дар ин гуна давлатҳо ин ҳукмҳо на худсарона, балки баъд аз тафтиш, бо барпо шудани шохидони одил ё бо эътирофи шахси ҷинояткор ва бо ҳукми қозии шаръӣ, муҳокима ва қорӣ мешаванд.

Хоҳишмандон ҷузъиёти ин масъалаҳоро аз китобҳои фикҳӣ метавонанд пайдо кунанд. Ин оя носихи (бекоркунандаи) ҳукмҳои оятҳои 15-ум ва 16-уми сураи «Нисо» аст. Зеро ояти мазкур баъди онҳо нозил шудааст.

Дар ҳадиси шариф омада аст, ки Расулаллоҳ (с) фармуданд: **«Эй гурӯҳи мардум, аз зино бипарҳезед, зеро дар он шаш хислати бад аст. Се дар дунё ва сеи дигар дар охираат. Аммо он сее, ки дар дунёст, ин аст, ки зино эътибор, арзиш ва ҷамоли инсонро аз байн мебарад, фақрро ба ҷо мегузорад ва умрро кӯтоҳ мекунад. Аммо он се, ки дар охираат аст, ин аст, ки хашми Худои субҳонро меорад, бадиҳи ҳисоб ва азоби Дӯзах».**

Дар идомаи оят Худованд фармудааст, ки ба ҳоли онҳо раҳматон наояд ва дилатон насӯзад, аз рӯи дилсӯзӣ адади зарбаҳоро кам накунад ё зарбаро оҳиста назанед. Дар зарб задани онҳо барои шумо маломат нест, балки савоб аст, зеро шумо ҳукми Худовандро иҷро мекунед, агар дарвоқеъ ба мавҷудият ва ба яғонагии Худованд тасдиқ ва ба ҳақ будани барпошавии рӯзи қиёмат бовар доред, ҳудуди Худоро таътил накунад, муҳлати иҷрои онро бо баҳонаҳо ба ақаб напартонед, ба зинокорон баъди маҳкум шуданашон раҳму шафқатро раво надоред, (то фасод дар байнатон паҳн ва наслатон чун чаҳорпоён омехта нашавад).

Дар охири оят Худованд фармудааст, ки барои сарзаниши бештар ва расвой ва бадномии зинокорон, бояд ҳангоми азоби онҳо гурӯҳе аз муъминон ҳозир бошанд. Ҳадафи бо ин тарз барпо кардани ҷазои зинокорон, ҳушдор додани мардум ва боздоштани онҳо аз содир кардани ин гуна амалҳои зишт аст. Валлоҳу аълам.

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ

مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٠﴾

Аз-зāни лā янқиҳу иллā зāниятан ав мушриката-в ва-з-зāнияту лā янқиҳуҳā иллā зāнин ав мушрик. Ва ҳуррима зāлика ъала-л-муъминин. 3.

3. Марди зинокор никоҳ накунад, магар ба зани зинокор ё ширкоранда. Ва зани зинокорро ба занӣ намегирад, магар марди зинокор ё ширкоранда ва никоҳи зонияро бар муъминон ҳаром сохта шуд.

Баъд аз ҳушдор додани муъминон аз содир кардани зино, Худованд дар ин оят фармудааст, ки марди зинокор бояд бо як нафар зани монанди худ (зинокор), ё пасттар аз худ (мушрик, бутпараст) издивоҷ кунад. Ҳамчунин шоиста нест, ки марди покдоман ва парҳезгор бо зани зинокор ва фоҳиша издивоҷ кунад, балки зани зинокор бояд ба як нафар марди монанди худ, яъне зинокор, хабис, нопок, мушрик, кофир ба шавҳар барояд.

Худованд дар охири ин оят фармудааст, ки ба сабаби палидӣ ва зишти зино, издивоҷ бо зинокор ва мушрикони барои муъминон то нозил шудани ояти 32-уми ҳамин сура ҳаром ҳукм шуд.

Имом Фаҳри Розӣ гуфта аст: «Эзоҳи беҳтарин дар тафсири ин оя чунин аст: дар ҳақиқат марди фосиқи нопок, ки зино содир

мекунад, ба никоҳу издивоҷи занони солеҳ чандон майлу рағбат надорад, балки бо зани фосиқи нопоки монанди худ ё мушрик моил аст. Ҳамчунин мардони пок ва солеҳ бо занони фосиқ ва нопок майли издивоҷ надоранд, балки аз онҳо нафрат доранд. Аммо мардони фосиқ ва мушрик ба издивоҷи чунин занон моиланд». Ва ин масъала ғолибан чунин аст, ки гуфтанд:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ

ثَمَنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾

Ва-л лази́на ярму́на-л-муҳсанāти сўмма лам яъту́ би арбаъати шуҳадāа фаҷлидуҳум сaмāни́на ҷалдaтa-в ва лā тақбалу́ лаҳум шаҳāдатaн абадā. Ва улāика ҳуму-л-фāсиқун. 4.

4. Касоне ки занони парҳезгорро ба зино тухмат мезананд ва чаҳор гувоҳ намеоранд, онҳоро ҳаштод дарра бизанед ва гувоҳии онҳоро ҳеҷ гоҳ қабул макунед, ин ҷамоъат фосиқанд.

Худованд дар ин оят фармудааст, ки касонero, ки ба занони покдомани парҳезгори муъмина тухмат ба зино мекунанд ва барои исботи даъвои худ чаҳор марди одилро шоҳид намеоранд, то ба ҳақ будани даъвоашон гувоҳӣ диҳанд, ҳаштод дарра бизанед. Агар гувоҳон се нафар, ду нафар як нафар бошанд ҳам, ҳукм чунин аст. Дар идомаи ояти мазкур ҳукми дуввумини тухматгарон баён гардида, Худованд фармуд, ки дар давоми зиндагиашон ҳеҷ гоҳ дар ҳеҷ кор шаҳодати онҳоро қабул накунад. Яъне баъд аз ин тухмати бузург онҳо дигар назди шариати Ислom одил ҳисоб намешаванд, онҳо дигар аҳли шаҳодат нестанд. Дар охири оят ҳукми севуминро нисбати тухматгарон Худованд баён карда гуфтааст, ки он тухматгарон фосиқанд. Зеро онҳо аз ҳудуди муайянкардаи Худованд хориҷ шудаанд.

Муфасссирон гуфтаанд: Ҳукми тухмат ба зино нисбат ба мардони парҳезгор мисли тухмат ба зино нисбати занони покдоман аст.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

Илла-л-лази́на табу́ миm баъди зāлика ва аслаҳу́ фа инналлоҳа Ғафуру-р-Раҳиm. 5.

5. Магар касоне ки баъд аз ин тавба карданд ва кори худро ба салоҳ оварданд, пас, ҳаройина, Худо омӯрзандаву меҳрубон аст.

Муфасссирон дар шарҳи ояти мазкур гуфтаанд, ки Худованд гуноҳи касонеро, ки (баъд аз тӯҳмат ба зино) ба иҷрои ҳадди шаръӣ гардан ниҳоданд, бо хӯрдани 80 дарра ҷазои худро гирифтанд ва аз ин амали бади худ пушаймон шуда тавба карданд, мебахшад. Зеро Худованд бахшандаву меҳрубон аст.

Имом Абӯ Ҳанифа мефармояд, ки бинобар ҳукми ин оят чунин шахс тавба кунад ва ислоҳ шавад, локин бо сабабе ҳад (ҷазо) бар ӯ ҷорӣ нашавад аз вай сифати фосиқӣ бардошта мешавад, аммо то зинда аст аз ӯ шоҳидӣ (гувоҳӣ) қабул карда намешавад. Назди Имом Молик ва Имом Шофей аз чунин шахс баъди тавба ҳам гувоҳӣ қабул мешавад ва ҳам сифати фосиқӣ аз онҳо бардошта мешавад. Бояд қайд намуд, ки пушаймонӣ ва тавбаи вай ҳукми ҳадди шаръиро аз тӯҳматгар бекор намекунад.

Дар ояти баъдӣ ҳукми шахсоне баён мегардад, ки ба ҳамсарони худ тӯҳмати зино задаанд ва шоҳид надоранду меҳоҳанд даъвои худро собит кунанд.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ

فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾

Ва-л лазӣна ярмуна азвāчаҳум ва лам яку-л лаҳум шуҳадāу иллā анфусухум фа шаҳадату аҳадиҳим арбаъу шаҳадāтим биллаҳи иннаҳу ламина-с-содиқин. 6.

6. Ва ононе ки занони худро тӯҳмат ба зино мезананд ва онҳоро гувоҳон нест, магар як худашон, пас, гувоҳии яке аз онҳо ин аст, ки чаҳор бор шаҳодат ба Худо (гуфта, қасам ёд кунанд, ки):

«Ҳаройина, вай аз ростгӯён аст».

Дар оятҳои қаблӣ ҳукми тӯҳмат задан ба занони бегона баён шуд, ҳоло дар ин оят ҳукми касе, ки бо ҳамсарони худ даргир мешавад, баён шудааст.

Оид ба сабаби нузули ояти мазкур муфасссирон чунин ривоят кардаанд: «Ҳилол ибни Умайя (р) шомгоҳ аз сари замини худ ба хонааш баргашт ва ба чашмони худ дид, ки марде бо занаш ҳамбистар аст. Пас, бомдод назди Расули Худо (с) омад ва мочароро боз гуфт. Аммо Расули Худо (с) ин хабарро аз вай напсандид. Ансориҳо гуфтанд: «Ҳоло ки чунин шуд, Расули Худо

(с) бар вай ҳадди қазф (тӯҳмат ба зино)-ро ҷорӣ хоҳад кард». Аммо Ҳилол (р), ки ба ростгӯии худ итминон дошта буд, гуфт: «Ман умедворам, ки Худои азза ва ҷалла кушоише бароям фароҳам оварад». Ҳамоно буд, ки ояи мазкур нозил шуд. Дар ин ҳангом буд, ки Расули Худо (с) ба Ҳилол (р), мужда дод миёни ӯ ва занаш бо мулоина (қасамхӯрӣ) ҳаллу фасл сохт.

Худованд дар ин оят ҳукми мардонеро баён кардааст, ки ба занони худ тӯҳмат ба зино мекунад ва ба ғайр аз худ дар зоҳир дигар гувоҳоне надоранд, ки гуфтаи онҳоро тасдиқ кунанд, бояд чаҳор маротиба ба номи Аллоҳ шаҳодат диҳанд, ки дар он чи нисбат ба зани худ аз зино медиҳанд, аз ростгӯён ҳастанд.

Дар ояи баъдӣ барои чунин мардон қасами иловаги баён шудааст.

وَالْخَمْسَةُ أَنْ لَعْنَتَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

Ва-л ҳомисату анна лаънаталлоҳи ъалайҳи ин кона мина-л кәзибӣн. 7.

7. Ва ба ҷои гувоҳи панҷум (ин гуна) бояд бигӯянд, ки: «Лаънати Худо бар ӯ бод, агар аз дурӯғгӯён бошад».

Баъд аз чаҳор бор бо номи Аллоҳ гувоҳӣ додан бино бар ҳукми ояи мазкур марди дар зоҳир тӯҳматгар дар панҷумин шаҳодаташ бояд бигӯяд, ки агар дар нисбат додани зино бар занам дурӯғгӯ бошам лаънат ва нафрини Худо бар ӯ (ман) бод. Дар ин ҳолат чаҳор бор бо номи Аллоҳ шаҳодат додан ва дар панҷумин бор бар дурӯғгӯ лаънат гуфтан ба ҷои чаҳор гувоҳи марди одил мегузарад.

Хулоса, ҳукми марде, ки ба занаш тӯҳмати зино мезанад ва гувоҳ надорад ин аст: Занашро назди қозӣ ҳозир карда, алайҳи вай даъво мекунад, сипас қозӣ бояд бо тартиби қаблан баёншуда савганд диҳаду фaysала кунад.

Чун маросими савгандхӯрӣ иҷро шуд, аз мард ҳукми тӯҳмат (80 дарра) соқит мешавад. Зан агар сукут кунад ё сухани шавҳари худро қабул кунад, ҳукми зино (сангсор кардан) бар ӯ ҷорӣ мегардад.

Аммо ҳукми зино ва сангсор нисбат ба зан, чуноне ки дар ояи зер баён гардид, ҷорӣ нашуданаш ҳам мумкин аст.

وَيَذَرُوهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ

الْكَذِبِينَ ﴿٨﴾

Ва ядрау ъанҳа-л-ѡазāба аӢ ташҳада арбаѡа шаҳādātиӢ биллāҳи иннаҳу ла мина-л-кāзиб̄ин. 8.

8. Ва аз он зан азобро бозмегардонад он ки чаҳор бор гувоҳӣ диҳад, ки «Савганд ба Худо, ҳаройина, вай (шавҳар) аз дурӯғгӯён аст».

Агар дар чунин сурат зан ҳам барои ҳимояи худ қасамхӯрӣ кунад, ҳукми ҳадди зино аз ӯ соқит мешавад. Яъне чунин зан чаҳор бор ба номи Худо гувоҳӣ диҳад, ки шавҳараш бар вай тухмат задааст ва ҳарчи ки ӯ дар шаъни ман мегӯяд дурӯғ аст, ҳукми ҳадди зино бар вай амалӣ намешавад.

Панҷумин гувоҳии зан дар ояти навбати баён мегардад.

وَالْخَمْسَةَ أَنْ غَضَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصّٰدِقِينَ ﴿٩﴾

Ва-л-ҳомисата анна ғазабаллоҳи ѡалайҳа ин кāна мина-с-содиқ̄ин. 9.

9. Дар панҷумин бор бо ин тариқа(гӯяд), ки хашими Худо бод бар ин зан, агар (шавҳар) аз ростгӯён бошад.

Панҷумин гувоҳии зан бояд чунин бошад, ки бигӯяд: «Агар шавҳарам дар нисбат додани зино бар ман аз ҷумлаи ростгӯён бошад, ҳашм (ғазаб)-и Худо бар ман бод».

Хулоса, ҳукми соқит шудани азоб аз зане, ки шавҳараш ба ӯ тухмати зино кардааст, ин аст: Зан назди қозӣ бо тартиби қаблан зикршуда чаҳор бор гувоҳӣ медиҳад ва панҷумин бор савганд меҳӯрад. Бо ҳамин ҳукми азоби зино аз зан соқит мешавад. Дар чунин сурат миёни онҳо ҷудой ба амал меояд, зан бар ин мард ҳароми абадӣ мегардад.

Тафсили ҳукмҳои зино, (ҳамчинсбозӣ) ва дигар амалҳои зиштро хоҳишмандон метавонанд аз китобҳои фикҳӣ пайдо кунанд.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

Ва лав лā фазлulloҳи ъалайкум ва раҳматуҳу ва анналлоҳа Таввāбун Ҳаким. 10.

10. Ва агар фазли Худо ва раҳмати Ў бар шумо намебуд ва агар на он буд, ки Худо тавбапазирадаи боҳикмат аст, (кори шумо чӣ мешуд)?

Яъне агар фазл ва раҳмати Худо бар бандагонаш намебуд, бе шак ба яке аз он ду тан (зан ё шавҳар), ки дурӯғ гуфтаанд, азоби сахте мерасид. Аммо Худованд барои касе, ки аз кардааш пушаймон шавад ва бо таассуф ба сӯи Аллоҳ бозгардад, тавбапазир ва бораҳм аст. Тавбаи шахси аз гуноҳ бозгаштаро қабул мекунад. Ҳамчунин Худованд дар муқаррар кардани ҳукмҳояш Ҳаким аст.

Муфасссирон дар шарҳи ояти мазкур гуфтаанд, ки агар фазл ва раҳмати Худо бар бандагонаш намебуд ва ин гуна қонунеро муқаррар намекард, ҳарчанд даъвои шавҳар рост мебуд, барои ӯ (80) дарра воҷиб мегашт. Агар гувоҳии шавҳар рост ба ҳисоб мерафт, ва нуқтаи назари зан ба ҳисоб гирифта намешуд, барои зан ҳадди зино (сангсор) дар сурати дуввум низ ҷорӣ мегардид.

Ё баръакс, гувоҳии зан рост ҳисоб мешуд, нуқтаи назари шавҳар ба ҳисоб гирифта намешуд, бар мард (80) дарра зада мешуд. Бингаред, ки кори Худованд чи қадар бо азамат, раҳматаш чи қадар васеъ ва ҳикматаш чи қадар дақиқ аст.

Аз ояти наватӣ то ояти 26-ум ҳодисаи «ифк» (туҳмат ба Оиша (р)) баён мешавад.

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ

لَّكُمْ لِكُلِّ أَمْرٍ مِّنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ

لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾

Инна-л-лазӯна ҷаӯ би-л-ифки ъусбату-м минкум лā таҳсабуҳу шарра-л-лакум бал ҳува хайру-л лакум. Ли куллимрии-м минҳум-м мактасаба мина-л-иъм. Ва-л лазӯ таваллā кибраҳу минҳум лаҳу ъазāбун ъазӯм. 11.

11. Ҳаройина, касоне ки он тухматро оварданд, ҷамоъате аз шумоянд ва ин тухматро дар ҳаққи хеш бад напиндоред, балки он барои шумо беҳтар аст! Барои ҳар касе аз онҳо, ки гуноҳ содир кардааст, ҷазо муқаррар аст ва он касе, ки он тухматро беиштар доман зад ва ба ӯҳда дошт, ба азоби бузург гирифта шавад.

Мақсад аз калимаи “ифк”-е, ки дар ояти мазкур дарҷ шудааст, он бўҳтоне аст, ки ба Оишаи покдоман (р) (духтари Абӯ Бакри Сиддиқ (р), завҷаи Расулалоҳ (с), модари муъминон) заданд.

Дар бораи сабаби нозилшавии ояти мазкур муфасссирон ҳадисҳои тулониеро аз Бухорӣ, Муслим ва дигар китобҳои ҳадис нақл кардаанд, ки ривояткунандаи ҳамаи онҳо ҳазрати Оиша (р) аст.

Мухтасари он ривоятҳо чунин аст: «Дар ғазваи «Бани Мусталақ» соли панҷуми ҳиҷрӣ бо қуръа Оиша (р) бо Расули Худо (с) ҳамроҳ шуд. Дар баргашт, корвон дар наздикии Мадина манзил гирифт. Дар ин макон ҳангоми қазои ҳоҷат ресмони гарданбанди ҳазрати Оиша (р) канда шуд ва афтид. Чун Оиша (р) баъди бозгашт ба қачоваи хеш аз ин ҳодиса бохабар шуд, барои ёфтани гарданбанд аз қачова берун омад. Ба гумони ин, ки Оиша (р) дар қачова аст, корвон ба роҳ баромад. Вақте Оиша (р) аз ҷусту ҷӯи гарданбанди хеш баргашт, дид, ки аз корвон хабаре нест. Чун шаб ҳукмфаро буд, пас дар ҳамон ҷо истод ва пас аз андаке хобаш бурд.

Сафвон ибни Муъаттал (р) мутасаддӣ буд, ки аз ақиби корвон дар ин ғазва нозир бошад. Чун ба макони ором гирифтаи корвон расид, Оиша (р)-ро дид, (ки хоб аст). Ӯ (р), ки Оиша (р)-ро қабл аз нозилшавии оятҳои ҳиҷоб дида буд, шинохт. Пас Сафвон (р): ба ғайри «*Инно лиллоҳи ва инно илайҳи роҷиъун*» чизи дигаре нагуфт. Оиша (р) бо шунидани садои Сафвон (р) аз хоб бедор шуд ва фавран чеҳраи худро пӯшонид. Сафвон (р) бо Оиша (р) сухан нагуфта шутирашро хобонид ва ба пойи пеши шутираш чун ишора пойи фишурд то Оиша (р) бар он савор шавад. Оиша (р) савори шутири Сафвон (р) шуд ва Сафвон (р) лаҷоми шутирро гирифта ҳаракат кард, то ба корвон расид. Пас чун аҳли ифк (бӯҳтон) аз ин воқеъа огоҳ шуданд, Оиша (р)-ро ба фаҳш муттаҳам (айбдор) карданд ва гуфтанд он чи гуфтанд. Аммо Худованд бо нозил кардани 18 оят (покии) ҳазрати Оиша (р)-ро аз бўҳтон эълон кард».

Худованд дар нахустин оятҳои қиссаи «ифк» фармудааст, ки дар ҳақиқат касоне, ки ин бўҳтонро дар миён оварданд, гурӯҳе аз худӣ ҷамоъати шумо мусулмонон ҳастанд, (ки сардори онҳо

Абдуллоҳ ибни Убай аст). Дар идомаи оят Худованд фармуд, ки ай хонадони Абӯ Бакр! Гумон набаред ин тӯҳмат барои шумо шарр (бадӣ) аст. Балки шарафи бузурге дар он нуҳуфта аст ва он панҷ некиро дар бар дорад; ба покӣ эълон шудани модари муъминон, фазл ва карами Худо дар бораи ӯ (р), ки ваҳй дар бораи ӯ (р) нозил шуд. Мукофот ва савоби (аҷри) бузург барои Оиша (р) дар ивази тӯҳмате, ки ба ӯ (р) заданд, андарз ва насиҳати муъминон ва интиқом гирифтани аз тӯҳматгарон.

Дигар ин ки барои ҳар шахсе аз ин тӯҳматгарон, ки дар паҳн кардани ин тӯҳмат даст доштанд, ҳиссае аз гуноҳ насиб аст, ва барои касе, ки қисмати бузурги ин тӯҳматро содир карду онро пахш кард (Абдуллоҳ ибни Убай) дар охират азоби саҳт ва оташи Дӯзах муқаррар аст. («Анвору-л-Қуръон»).

Дар оятҳои баъдӣ тӯҳматгарони Оиша (р)-ро бо нӯҳ амр Худованд саҳт сарзаниш намулдааст.

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا

هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

Лав лā из самитумуҳу ẓанна-л-муъминуна ва-л муъминātu би ағфусихим хайра-в ва қолу ҳазā ифку-м мубин. 12.

12. Чаро нашуд, ки чун мардони мусалмон ва занони мусалмон онро (туҳматро) шуниданд, дар ҳаққи хеш некиро гумон мекарданду мегуфтанд: «Ин туҳмати ошкоро аст!».

Худованд дар ин оят сарзаниши аввалро баён намуда гуфт, ки ай муъминон! Чаро вақте ки суҳанҳои аҳли тӯҳматро нисбати Оиша (р) шунидед, гумони неқ набурдед ва тӯҳматро дар ҳаққи Оиша (р) ба зудӣ қабул кардед? Чаро ин суҳанро нисбат ба ҳудашон муқоиса накарданд. Агар содиршавии чунин амали зишт аз ҳудашон мумкин набошад, пас аз модари муъминон Оиша (р) чӣ гуна мумкин будааст?

Чаро ҳама муъминон хоҳ мард хоҳ зан нагуфтанд: «Ин дар ҳаққи Оиша (р) дурӯғ ва тӯҳмати ошкор аст!». Хулоса, ҳар касе, ки худро барои худ вазифадор медонаду аз худ дифоъ мекунад, бояд аз дигар бародарон ва хоҳарони динӣ низ дифоъ кунад.

لَوْلَا جَاءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ عِنْدَ

اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾

**Лав лā қāу ъалайҳи би арбаъати шуҳадāъ. Фа из лам
яъту би-ш-шуҳадāи фа улāика ъиндаллоҳи ҳуму-л-
кāзибун. 13.**

**13. Чаро бар ин сухан чаҳор гувоҳ наоварданд? Пас, чун
гувоҳонро наёварданд, назди Худованд он ҷамоат дурӯғгӯй
ҳастанд.**

Худованд дар ин оят сарзаниши дувумро баён намудааст, ки чаро тӯҳматгарон барои исботи дуруст будани суханашон нисбат ба Оиша (р) чаҳор шоҳид наёварданд. Пас, чун барои даъвои худ гувоҳ оварда натавонистанд ва дармонданд, онон назди Худованд аз ҷумлаи дурӯғгӯён ҳастанд. Оё касе, ки Худованд дурӯғгӯю бӯхтонгар гуфтааст, агар тавба накунад ва дили худро пок накунад наҷот меёбад? Ҳаргиз!

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا

أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾

**Ва лав лā фазлуллоҳи ъалайкум ва раҳматуҳу фи-д-
дунйā ва-л-āхирати ла массакум фӣ мā афаътум фӣҳи
ъазāбун ъаъīm. 14.**

**14. Ва агар фазли Худо бар шумо ва раҳмати Ӯ дар дунё ва
охират намебуд, ҳаройина, дар он ҷӣ, ки дар бораи он сухан
мегуфтед, (дарҳол) ба шумо азоби бузург мерасид,**

Худованд дар ин оят сарзаниши савумро баён намудааст, ки агар дар дунё ва охират фазлу карам ва раҳмати Худо барои шумо намебуд, бешак, шумо дар ивази он чи дар ҳаққи Оиша (р) дучори иштибоҳ шудед, суханҳои тӯҳматгаронро паҳн кардед, сазовори азоби бузург мегаштед. Аммо Худованд бо фазлу карам ва раҳмати Худ ин айби шуморо пӯшид, дар дунё ба шумо мӯҳлат дод ва азобро ба таъхир гузошт, то аз кардаи худ пушаймон шаведу тавба кунед. Зеро Худованд раҳим аст ва тавбаи касонеро, ба

сӯяш бозмегарданд, қабул мекунад, гуноҳхояшонро афв мекунад ва аз азоби бузурги охират наҷоташон медиҳад. Албатта, ин мужда барои касоне аст, ки дорои имон буданд, монанди Мистаҳ, Ҳассон, Ҳамнаҳ, на дар ҳаққи мунофиқон чун Абдуллоҳи ибни Убай ва амсоли вай, ки аз фикри худ бознагаштанд.

إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ

وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

Из талақжавнаҳу би алсинатикум ва тақулуна би афвāҳикум-м mā лайса лакум биҳи ълму-в ва таҳсабунаҳу ҳаййина-в ва ҳува ъиндаллоҳи ъаъим. 15.

15. чунки онро бо забонҳои хеш аз якдигар фаро гирифтед ва бо даҳонҳои хеш сухане гуфтед, ки ба ҳақиқати он шуморо дониш набуд ва онро осон (хурд) мепиндоштед ва он назди Худо бузург буд.

Дар чаҳорум сарзаниш Худованд гуфтааст, ки ҳангоме ки он тӯҳматро дар ҳаққи Оиша (р) аз забони якдигар (чун яке аз шумо бо дигаре вомехӯрд мегуфт, ки ман чунин хабаре шунидам, оё ту ҳам аз он хабар дорӣ?) бе ягон андеша, бе таҳқиқ ва бе исботи дуруст ё нодуруст будани он, аз якдигар мегирифтеду паҳн мекардед, дар ҳоле, ки ин суханҳо ҳама тӯҳмати маҳз буд. Ин амали худро кори саҳл ва андак меҳисобидед ва мепиндоштед, ки барои паҳн кардани он барои шумо гуноҳе нахоҳад буд. Дар ҳоле ки ин амал назди Худо аз ҷумлаи бузурғтарину пурхатартарин гуноҳон, таҷовуз ба обрӯ ва номуси мусулмон, буд.

Ибни Касир гуфтааст: «Гуфтани чунин сухан дар ҳаққи як зани бегуноҳ ва покдоман, бигзор ҳамсари Расули Худо (с) набошад, назди Худо басо гуноҳи бузург аст, чӣ расад ба ин, ки ин бухтон ба ҳамсари Расули Худо (с) зада шавад». Субҳоналлоҳ!

وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَنَكَ

هَذَا هَيِّنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾

Ва лав лā из самиътумуҳу қултум-м mā якуну ланā ан-натакаллама би ҳāзā субҳāнака ҳāзā бухтāнун ъаъим. 16.

16. Ва чун онро шунидед, чаро (чунин) нашуд, ки мегуфтед:
«Моро нашоёд, ки ин суханҳоро ба забон орем. (Худоё) Туро ба
поки ёд мекунем, ин (сухан) бухтони бузург аст!».

Парвардигори оламиён дар ояти мазкур барои тамоми муъминон сарзаниши панҷумро баён намудааст, ки чаро ҳангоме, ки суханҳои тӯхматангезро нисбати Оиша (р) шунидед, тӯхматгаронро инкор накардед ва дар ноҳақ будани суханҳои онҳо нақӯшидед ва нагуфтед, ки барои мо сазовор нест ва набояд бо чунин суханҳои бад забон биёлоем ва набояд чунин суханҳоро ба дигарон бирасонем ва аз он ёдовар шавем? Чаро аз ин тӯхмати бофтаи бузургу гӯшношунид бо таъаҷҷуб: «Субҳоналлоҳ» нагуфтед?

Чаро машғули он нашудед, ки бигӯед Худовандо, Туро ба поки ёд мекунем? Пок аст Худованд аз ин, ки чунин тӯхмате ба ҳамсари покдоман ва парҳезгори Пайғамбари дӯстдоштаи Худованд зада шавад.

Мутаассифона баъзе аз саҳобагон бо соддагӣ ва ноогоҳӣ фиреб хӯрда, дар гуфтани чунин суханҳои аз даҳон шунида бозичаи дасти мунофиқони шӯрандоз шуданд. Дигар паҳлӯҳои ин ҳодиса дар оятҳои зер, иншооллоҳ, баён мешавад:

يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾

Яъиъукумуллоҳу ағ таъуду ли миълиҳи абадан ин
кунтум-м муъминин. 17.

17. Худо шуморо панд медиҳад, ки агар шумо муъмин ҳастед,
(ҳаргиз) монанди инро ба амал наоред!

Худованд дар ин оят ҳамчун сарзаниш одоби шашуминро баён намуда гуфтааст, ки Аллоҳ ба шумо насиҳат мекунад, ки агар ба Худо имон дошта бошед, дар давоми ҳаёти худ дигар ҳаргиз монанди ин гуна амали зишт (тӯхмат ба муъминони покдоман)-ро такрор накунед, зеро имон монеъи содир кардани ин гуна бӯхтонҳост.

وَيَسِّرُ اللَّهُ لَكُمْ الْأَيْتَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

Ва юбаййинуллоҳу лакуму-л-айъат. Валлоҳу Ёалимун
Ҳаким.18.

18. Ва Худо барои шумо оятҳоро баён мекунад ва Худо донои
боҳикмат аст.

Худованд оятҳои худро барои шумо, ошкоро баён мекунад, то аз ин оятҳо одоб биёмӯзеду бо одоб шавед, зеро Худованд ба он чи ошкор ва пинҳон медоред, доност.

Ӯ барои бандагони Худ дар ҳукмҳои шарият ва тадбирҳои Худ то ин ки ҳодисаи «ифк» ошкор шавад ва дунболи он оятҳое, ки ба покии Уммулмуъминун (р) далолат мекунад, нозил шаванду шумо ҳақиқати корро дуруст фаҳмед, то шумо дар вартаи ҳалокат боқӣ намонед, ҳаким аст.

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ

أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

Инна-л-лазӣна юҳиббуна ағ ташиъа-л фāҳишату фи-л-лазӣна āману лаҳум ъазāбун алимун фи-д-дунйā ва-л-āхирати валлоҳу яъламу ва ағтум лā таъламун. 19.

19. Ҳаройина, касоне дӯст медоранд, ки дар шаъни муъминон бадкорӣ (туҳмат) овоза шавад, онҳоро дар дунё ва охират азоби дарднок ҳаст. Ва Худо медонад ва шумо намедонед.

Одоби ҳафтуминро Худованд дар ин оят чунин баён намудааст, ки дар ҳақиқат барои касоне, ки меҳоханд (дӯст медоранд), то амалҳои зишту фаҳш (мисли зино) ва дигар амалҳои маъншуда байни муъминони покдоману бо иффат паҳн шавад, дар дунё бо иҷрои ҳадди шаръӣ (80 дарра) азоби дарднок ва дар охират боз азоби Ҷаҳаннам аст. Аллоҳ таъоло аз ниҳон, аз он ҷумла ба розҳои дилҳо ва ниятҳои бандагони Худ пурра огоҳ аст ва шумо аз он беҳабаред. Он чи Худо медонад, шумо намедонед.

Муфасссирон гуфтаанд, ки ин ваъдаи азоб барои мунофиқоне аст, ки қасди озори Пайғамбар (с)-ро доштанд. Валлоҳу аълам.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

Ва лавлā фазлulloҳи ъалайкум ва раҳматуҳу ва анналлоҳа Рауфу-р-Раҳим. 20.

20. Ва агар фазли Худо ва раҳмати Ӯ бар шумо намебуд ва (агар на) ин буд, ки Худо Бахшояндаи Меҳрубон аст (кори шумо чӣ мешуд)?

Худованд дар ин оят сарзаниши ҳаштуминро баён намуда гуфтааст, ки агар фазлу раҳмати Худо шомили ҳоли бандагонаш

намебуд ва агар Худованд нисбати шумо раҳиму меҳрубон намебуд, шуморо ҳалок мекард ва азоб медод. Локин Худованд меҳрубону раҳим аст, дар азоб додани шумо шитоб намекунад. Вагарна шуморо барои ин бӯхтонатон бо шитоб ҷазо медод, ё ҳодисае рӯй медод, ки дар хаёлу қобили тасаввури шумо набуд. Дар он ҳолат рӯзгоратон сиёҳ ва зиндагониатон табоҳ мешуд.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ الشَّيْطَانِ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعْ

خُطُوتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ

عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَّىٰ مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ ۗ

وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦١﴾

﴿Иъ айюҳа-л-лазӣна аману ла таттабиъу хутувәти-ш шайтõн. Ва ма-й яттабиъ хутувәти-ш-шайтõни фа иннаҳу яъмуру би-л-фаҳшәи ва-л-мункар. Ва лавлә фаълуллоҳи ӯалайкум ва раҳматуҳу ма зака миңкум-м мин аҳадин абада-в ва лакинналлоҳа юзакки ма-й яшәъ. Валлоҳу Самӣъун Ёалӣм. 21.

21. Эй муъминон, аз пайи гомҳои шайтон наравед. Ва ҳар кас пайрави гомҳои шайтонро кунад, пас, ҳаройина, вай ба беҳаёгӣ ва ба кори нописандида амр мекунад. Ва агар фазли Худою раҳмати Ӯ бар шумо намебуд, ҳаргиз аз шумо ҳеҷ кас пок намешуд, валекин Худо ҳар киро хоҳад, пок месозад ва Худо шунавои доно аст.

Худованд дар ин оят сарзаниши нӯҳӯмро баён намуда гуфтааст, ки эй шахсоне, ки имон оварда, Худо ва Пайғамбар (с)-ро тасдиқ кардаед, аз роҳ ва равишҳои шайтон пайравӣ накунед, бо роҳҳои, ки ӯ бо вас-васаҳои шуморо даъват мекунад наравед ва бӯхтонҳоро паҳн накунед! Ҳар касе ки бо равишҳои шайтон пайравӣ кунад, бидонад, ки шайтон ба истифодаи иҷрои корҳои бадтарин, пасттарин ва бо истифодаи чизҳои, ки ақлу таъби солим ва шариъат онҳоро рад мекунад, қадам ба қадам шуморо ба бадтарин гуноҳи кабира фармон медиҳад.

Дар идомаи ин оят Худованд фармудааст, ки эй муъминон, агар фазли Худо намебуд, шуморо ба тавба кардан муваффақ намекард ва барои гуноҳҳои содиркардаатон ҳукми ҷазоҳоро муайян мекард, ҳеч касе аз шумо аз гуноҳон ҳаргиз пок намегашт. Аммо Худованд бо фазл ва раҳмати Худ тавбаи содиқонаи шуморо қабул мефармояд ва ҳар касеро бихоҳад, аз чирки гуноҳ пок месозад. Зеро Худованд шунавову донои ҳама гуфтаҳоро мешунавад, ҳама доништанҳои медонад ва ҳамчунин аз ниятҳои пинҳони шумо низ огоҳ аст.

وَلَا يَأْتِلْ أَوْلُوا الْفَضْلَ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَىٰ

وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا

تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

Ва лā яътали улу-л фазли минкум ва-с-саъати ай юътӯ ули-л-қурбā ва-л масāкина ва-л муҳāҷирина фӣ сабиллилāх. Ва-л яъфу ва-л ясфаҳӯ. Алā туҳиббуна ай яғфираллоҳу лакум. Валлоҳу Ғафӯру-р-Раҳим. 22.

22. Ва бояд соҳибони фазл ва тавонгароне аз шумо савганд бар он нахӯранд, ки ба хешовандон ва бенавоён ва муҳочирони дар роҳи Худоро ҷизе надиҳанд. Ва бояд, ки аз онҳо афв кунанд ва даргузаранд. Оё дӯст намедоред, ки Худо шуморо биёмурзад? Ва Худо омурзандаву меҳрубон аст.

Муфасссирон оид ба сабаби нозилшавии ояти мазкур чунин гуфтаанд, ки «Ибни Мунзар аз Оиша (р) ривоят кардааст, ки Оиша (р) фармуд: «Мистаҳ ибни Асоса ҳам муҳочир ва ҳам мискин буд, аммо аз касоне буд, ки бахши умдае аз бӯҳтони «ифк»-и алайҳи манро ба ўҳда гирифта буд ва ў аз наздикони падарам Абӯ Бакр ва ҷузви касони таҳти таъмини нафақаи вай буд. Баъд аз мочарои «ифк» падарам савганд ёд кард, ки аз ман дигар ҳаргиз ба ў хайре нарасад. Ҳамоно буд, ки Худои азза ва ҷалла (ояти мазкурро) нозил кард» Дар он ба тариқи умум фармуд, ки шахсоне, ки дар дин фазилат доранд ва молу сарвати дунёгӣ доранд, набояд савганд ёд кунанд, ки ба хешовандон ва наздикони бенаво ва муҳочирони дар роҳи Худо ба сабаби хатои содиркардашон хайрот ва нафақаеро, ки қаблан ба онҳо медоданд, манъ кунанд.

Дар идомаи оят Худованд фармуд, ки фозилон аз амали бад ва зиште, ки аз нафақахӯрон хатоан содир шудааст, бояд даргузаранд, чун онҳо пушаймон шуданд, гуноҳи онҳоро бубахшанд, хайрот ва нафақае, ки қаблан ба онҳо медоданд, дубора бидиҳанд. Эй муъминон, магар намехоҳед, барои бахшидани гуноҳи шахсе, ки ба шумо бадӣ карда аст, Худо шуморо бибахшад?

Ривоят шудааст, ки Абӯ Бакри Сиддиқ (р) баъд аз нозилшавии ин оят, аз нав ба таъмини нафақаи Мистаҳ (р) пардохт, каффорати қасамашро дод ва гуфт: «Ман дӯст дорам Худо маро бибахшад, ба Худо қасам, аз ин баъд ҳаргиз нафақаи ӯро қатъ нахоҳам кард».

Худованд дар охири оят фармуд, ки Худо бисёр омӯрзанда ва меҳрубон аст. Пас, мо бандагон дар масъалаи гузашт аз амалҳои зишти бадкорон бояд пайрави таълимоти Парвардигори оламиён бошем.

Ҳамчунин ояти мазкур ба фазлу бузургии Абӯ Бакри Сиддиқ (р) далолат дорад, зеро Худованд ӯ (р)-ро мадҳ карда гуфт: «Он, ки дар дин фазилат дорад...». Барои бузургвории Абӯ Бакр Сиддиқ (р) ин кифоя аст. Валлоҳу аълам.

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعْنُوا فِي الدُّنْيَا

وَالْآخِرَةِ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Инна-л-лазӣна ярмуна-л муҳсанāti-л-ғофилāti-л-муъминāti луъину фи-д дунйа ва-л-ахирати ва лаҳум ъазāбун ъаẓīm. 23.

23. Ҳаройина, ононе ки занони покдомани (аз корҳои бад) беҳабари мусалмонро ба бадкорӣ тухмат мезананд, дар дунё ва охират лаънат карда шудаанд ва онҳоро азоби бузург-

Худованд дар ин оят ба таври умум гуфтааст, ки бе ҳеҷ шакку шубҳа шахсоне, ки ба занони покдомане, ки ҳаргиз ба бадкорӣ сару коре надоста ва надоранд, ва аз бадкорӣ беҳабар буда, ҳатто бадкорӣ ва фаҳшо ба ҳаёлашон ҳам наёмадааст, дар айнаи ҳол бо имон ҳастанд, ба зинкорӣ тухмат мезананд, дар дунё ва охират лаънат шудаанд ва аз раҳмати Худованд дуранду ба онҳо барои тухмат карданашон ҷазои шаръӣ муайян шудааст. Масалан: Онҳо сазовори ҳадди қазф (80 дарра) шуданд, дар мурофияи қозӣ

аз онҳо шаҳодат қабул намешавад ва дар охират азоби бузурги оташи Дӯзахро дар пеш доранд.

Муфасссирон гуфтаанд, ки ояти мазкур аз гурӯҳи оятҳоест, ки дар ҳаққи Оиша (р) нозил шудааст.

Ибни Аббос (р) ҷилавтар рафта, чунин гуфта аст: «Ин лаън дар мавриди касоне аст, ки ба занони Пайғамбар (с) тӯҳмат доданд. Аммо ба як нафар зани муъмина тӯҳмати зино кунад, Худо барояш тавба муқаррар фармуда аст». Валлоҳу аълам.

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

Яма ташҳаду ʔалайҳим алсинатухум ва айдиҳим ва арҷулухум би ма кану яъмалун. 24.

24. -дар рӯзе, ки забонҳои онҳо ва дастҳои онҳо ва пойҳои онҳо бар онҳо, ба он ҷӣ мекарданд, гувоҳӣ медиҳанд.

Ояти мазкур чигунагии ҳоли ин гурӯҳи тӯҳматзанандагонро дар даргоҳи бузурги Худованд мушаххас карда гуфтааст, ки он азоби сахтеро, ки барои тӯҳматгарон ваъда шудааст, дар рӯзи қиёмат (рӯзи пурдашату пурҳарос) ҳама аъзои бадан - забон, агар забон инкор кунад бар даҳони ӯ муҳр гузошта сипас, дастҳо, пойҳо бо изни Худованд ба сухан даромада, амалҳои бади инсонро нақл мекунанду бар зидди соҳибашон гувоҳӣ медиҳанд ва дигар ҷое барои инкори тӯҳматгарон намонанд. Барои маълумоти бештар ба ояти 65-уми сураи «Ёсин» муроҷиъат шавад. Валлоҳу аълам.

يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

Ямаизи-й юваффиҳимуллоҳу динихуму-л-ҳаққа ва яъламунна анналлоҳа Ҳува-л Ҳаққу-л-мубин. 25.

25. Он рӯз Худованд ба онҳо ҷазои шоистаи онҳоро ба тамои расонад ва бидонанд, ки (кори) Худованд барҳаққу ошкор аст.

Яъне тӯҳматгарон дар он рӯзи ҳисобу китоб ҷазои одилонаи амалҳои худро ба пуррагӣ аз Худованд мегиранд. Зеро Аллоҳтаъоло одилтарин додгар аст. Ана дар ҳамон рӯз мефаҳманд, ки Аллоҳ таъоло одил аст ва дар зоту сифоту афъоли хеш ҳаққу ошкор аст, аз ҳеҷ кас тарсу ҳарос надорад, ба ҳеҷ кас зулм намекунад, ба ҳама мувофиқи амалашон, на як зарра кам ва на як зарра зиёд, ҷазо хоҳад дод.

الْحَبِشَتِ لِلْحَبِشِينَ وَالْحَبِشُونَ لِلْحَبِشَتِ وَالطَّيِّبَتِ لِلطَّيِّبِينَ
وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ

**Ал хабӣс̣ātu лил хабӣс̣ина ва-л-хабӣс̣уна лил хабӣс̣āt.
Ва-т̣ таййибātu ли-т̣-таййибуна ва-т̣-таййибуна ли-т̣
таййибāt. Ул̣аика мубаррауна мим ма̣ яқулун. Лаҳум-м
мағфирату-в ва ризқун карим. 26.**

**26. Занони нопок барои мардони нопок лоиқанд ва мардони нопок
барои занони нопок лоиқанд, занони пок лоиқанд ба мардони пок ва
мардони пок лоиқанд барои занони пок, ин ҷамоъат аз он чӣ
мardум мегӯянд, мубарроанд, онҳорост омурзиш ва рӯзиш нек.**

Абдуллоҳ ибни Аббос (р) дар баёни сабаби фуруд омадани
ояти мазкур чунин гуфтааст: «Ин оя дар бораи Оиша (р) ва аҳли
ифк (тӯҳматзанандагон) нозил шуд».

Дар ояи мазкур Худованд бо далелҳои раднашаванда ва
ошкор фармудааст, ки занони нопок аз они мардони нопоканд ва
мардони нопок аз они занони нопоканд. Ҳамчунин занони пок бояд
дар канори мардони пок қарор гиранд ва мардони пок бояд
ҳамсари занони пок бошанд.

Пас, ҳеҷ шакке нест, ки Пайғамбар (с) худ пок ва покизаанд,
бояд ҳамсари пок ва покиза дошта бошанд. Аз ин ҷиҳат Оиша (р)
поку покиза аст ва сазовори он аст, ки шавҳари поку покиза
монанди Расулаллоҳ (с) дошта бошад. Дар идомаи оят Худованд
фармудааст, ки ин гурӯҳ мардон ва занони покиза аз он чи мардон
ва занони палид ва нопок дар бораи онҳо мегӯянд, мубарро (пок)-
анд.

Муфасссирон гуфтаанд, ки бо ин оят бароати (покии) Оиша (р)
аз тӯҳмати бузурги (ифк) – и мунофиқон ошкоро маълум аст.

Дар охири ояи мазкур Худованд фармуд, ки дар ивази озоре,
ки ба онҳо расида аст, гуноҳҳояшон бахшида мешавад ва дар
Биҳишт рӯзи фаровон доранд.

Ибни Касир гуфтааст: «(Ин қисми оя) баёнгари он аст, ки
ҳамсари Пайғамбар (с) дар Биҳишт ҷо дорад».

«Ривоят шуда аст, ки саййидатино Оиша (р) фармуд: «Бароям чанд хислат дода шуд, ки ба ҳеҷ зане қабл аз ман дода нашудааст:

1. Ман танҳо духтари бокирае будам, ки Пайғамбар (с) бо ман издивоҷ карданд, ғайр аз ман бо ҳеҷ бикре издивоҷ накардаанд.

2. Вақто, ки Расули Худо (с) реҳлат намуданд, сари муборакашон дар оғӯши ман буд.

3. Расули Худо (с) дар ҳучраи ман дафн шудаанд.

4. Вақто ки барои Пайғамбар (с) назди дигар ҳамсаронаш мебуду ваҳй нозил мешуд, онҳо аз назди Он ҳазрат (с) пароканда мешуданд ва дур мерафтанд, аммо чун ваҳй дар канори ман бар эшон нозил мешуд, гоҳо мешуд, ки бо Он ҳазрат (с) дар даруни як лиҳофа қарор доштем.

5. Ман духтари ҷонишин ва тасдиқунандаи нахустини Он ҳазрат (с) ҳастам.

6. Узру бароати ман аз ин тӯҳмати бузург аз осмон нозил шуд.

7. Ман покиза офарида шудам ва дар никоҳи Сарвари Покиза (с) даромадам ва аз боргоҳи Худованд, ба омӯрзиш ва ризқи некӯ ваъда дода шудаам».

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا

وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

**Йӓ айюҳа-л-лазӣна ӓману лӓ тадхулӯ буйӯтан ғайра
буйӯтикум ҳаттӓ тастаънисӯ ва тусаллиму ӓалӓ
аҳлиҳӓ. Ӓӓликум хайру-л лакум лаъаллакум
тазаккарӯн. 27.**

27. Эй муъминон, ба хонаҳои ғайри хонаҳои хеш, то он ки иҷозат талабед, надароед ва бар аҳли он салом кунед, ин шуморо беҳтар аст, бошад, ки пандназир шавед.

Аз Адий ибни Собит ривоят шуда аст, ки эшон фармуданд: «Зане аз ансор ба ҳузури Расули Худо (с) омад ва гуфт: «Ё Расулаллоҳ (с)! Ман дар хонаи худ бар ҳоле қарор дорам, ки дӯст надорам касе маро он гуна бубинад, аммо марде аз аъзои хонаводаам дар он ҳол пайваста бар ман ворид мешавад, ман чӣ кор бояд кунам?». Ҳамон буд, ки ин оя нозил шуд».

Баъд аз он, ки инсонҳоро аз тӯҳмат задан ба занони покдоман Худованд барҳазар кард ва бо шиддат ҷазои тӯҳматгаронро баён

кард, ҳоло дар ин оят одоби ба хонаҳои якдигар рафтуомадкарданро бозгӯ намуда, фармудааст, ки эй касоне, ки имон овардаед, (эй муъминон!), чун ба хонаҳое, ки хонаҳои шумо нестанд, то иҷозаи воридшавӣ нагиред, ворид нашавед. Агар иҷоза шаваду шумо вориди он хона шудед, ҳангоми ворид шудан ба сокинони хона салом диҳед.

Яъне вақте итминон ҳосил кардед, ки соҳиби хона аз ҳозир шудани шумо огоҳ шуд ва ба шумо иҷозати вурудро дод, онгоҳ саломгӯён ворид шавед.

Дар шарҳи мазмуни ин оят Насафӣ (муфасссир) чунин гуфтааст: «Эълom ба соҳиби хона барои дарёфти иҷозаи вуруд, бо гуфтани «Субҳоналлоҳ», «Аллоҳу Акбар», «Алҳамдулиллоҳ», ва ё сулфидан аст».

Баъзе аз муфасссирон гуфтаанд, ки то се бор такрор кардани иҷозаи вуруд мустаҳаб аст. Баъди се бор иҷозат хоستان, агар иҷоза дода нашавад, бояд бозгардад. Дар замони мо пурсиши иҷозат бо кӯбидани дар ва ё занг задан аст.

Дар идомаи оят Худованд фармудааст, ки ин иҷоза гирифтани ва салом гуфтан барои воридшаванда ва соҳиби хона беҳтар аст, бошад, ки панд гиред ва бо риоя кардан ба гуфтаҳои ин оят одоби нақӯ биомӯzed.

Ривоят аст, ки нафаре ба Пайғамбар (с) арз кард: «Оё ҳар вақт ба манзили модарам равам, бояд иҷоза бигирам?» Расулаллоҳ (с) фармуд: «Бале». Мард гуфт: «Охир ҷуз ман хидматгоре надорад. Оё ҳар вақт вориди манзилаш мешавам, бояд иҷозат пурсам?» Расулаллоҳ (с) фармуд: «**Оё дӯст дорӣ дар мавқеъе ки ӯ бараҳна аст, назди ӯ дароӣ?**» (Мард) гуфт: «На, на». Расулаллоҳ (с) фармуд: «**Пас, иҷозат пурс**».

فَإِنْ لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ

لَكُمْ أَرْجِعُوا فَأَرْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾

Фа ил лам таҷидӯ фиҳа аҳадан фа лā тадхулӯҳа ҳаттā юъзана лакум. Ва иñ қила лакумурҷиъӯ фарҷиъӯ ҳува азкā лакум. Валлоҳу би мā таъмалуна Ђалим. 28.

28. Пас, агар дар он ҷо ҳеҷ касро наёbed, он ҷо надароед, то он ки шуморо иҷозат дода шавад, ва агар ба шумо гуфта шавад, ки

бозгардед, пас, бозгардед, он шуморо поктар аст ва ба он чӣ анҷом медиҳед, Худо доно аст.

Пас, агар дар хона касе набошад, ки иҷозати воридшавиро ба шумо бидиҳад, воридаи он нашавед, то аз сӯйи мутасаддии он ба шумо иҷозат дода шавад. Оре! Дар шарият манзилҳо низ эҳтиром доранд. Бе иҷозати соҳиби манзил воридаи он набояд шуд. Агар аҳли хона ба шумо гуфтанд, ки бозгардед, надароед! Пас, воридаи хона нашавед, бозгардед, ин барои шумо аз пофишорӣ ва интизорӣ барои иҷозати дохил шудан беҳтару покизатар аст. Зеро пофишорӣ ва бардавом саҳт кӯбидани дар, баланд кардани овоз ва дигар воситаҳо, зидди муъомилоти шаръӣ ва дур аз одоби шаръӣ аст ва сабаби норозатии соҳибони хона ва сабаби рехтани обрӯю эътибори шумо мегардад. Худованд аз ҳама амалҳое, ки шумо анҷом медиҳед, огоҳ аст ва мувофиқи амалҳоятон шуморо ҷазо ё подош медиҳад.

«Ин оя барои хабарчинон ва ҷосусони манзилҳо саҳттарин таҳдид аст». (Қуртубӣ дар шарҳи ояти таҳти назар).

Дар ояти баъдӣ ҳукми дохил шудан ба манзилҳои ғайримаскунӣ баён шудааст.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ

يَعْلَمُ مَا تَبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ

Лайса ъалайкум ҷунāҳун ағ тадхулӯ буйӯтан ғайра маскунатин фӣҳā матāъу-л лакум. Валлоҳу яъламу ма тубдӯна ва ма тактумун. 29.

29. Нест бар шумо гуноҳе дар он, ки дароед ба хонаҳо (работ)-е, ки маскани касе нест, (ва) он ҷо шуморо манфиъате бошад. Ва Худо медонад он чиро, ки ошкор мекунед ва он чиро, ки пӯшида медоред.

Муфасссирон гуфтаанд, ки чун ояи истеъзон (барои ба хонаи кас даромадан бояд иҷозат пурсид) нозил шуд, Абӯ Бакри Сиддиқ (р) гуфт: «Ё Расулаллоҳ (с)! Тоҷирони Қурайш дар байни Макка, Мадина ва Шом рафтуомад доранд ва дар миёни роҳ хонаҳои махсусе ҳаст, ки аз касе нестанд, ба онҳо бе иҷозат медароянд, чӣ мешавад?»

Ҳамон буд, ки ояи мазкур нозил шуд ва Худованд дар он фармуд, ки агар шумо воридаи манзилҳои ғайримаскунӣ бишавед,

ки дар он чизҳое доред ё ба он ниёзе доред, ки бояд бароварда шаванд, бар шумо гуноҳе ва эроде нест.

Аз он ҷумла корвонсаройҳо, меҳмонхонаҳо, ресторанҳо ва дигар иморатҳои истифодаи умум, ки барои истифодаи мардум ва мусофирон таъйин шудаанд.

Дар охири ояти мазкур Худованд касонеро, ки одоби шаръиро риоя намеkunанд, ҳушдор додааст, ки Худо аз он чи ошкор баён мекунад ва аз он чи пинҳон медоред, огоҳ аст, мувофиқи он шуморо ҷазо хоҳад дод. Дар ояти зер одоби нигоҳ доштани чашмро Худованд баён кардааст.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَىٰ

لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

Қул лил муъминина яғуззӯ мин абсориҳим ва яҳфазӯ фуруҷаҳум. Зāлика азкā лаҳум. Инналлоҳа хабӣрум би мā яснаъун. 30.

30. Ба мардони муъмин бигӯ, ки чашмҳои худро бипӯшанд ва шармгоҳи худро нигоҳ доранд, ин кор онҳоро покизатар аст.

Ҳаройина, Худованд ба он чӣ мекунад, хабардор аст.

Худованд дар ин оят ба одоби бузург (нигоҳ доштани чашм аз ҳаром, ҳимояи номус) раҳнамоӣ намуда фармудааст, ки ай Муҳаммад (с), ба муъминон бигӯ, ки аз нигоҳ кардан ба занони номаҳрам худдорӣ кунанд, зеро нигоҳ ҳавасу шаҳватро бармеангезад ва ба зино, ки амали зишту ҳаром аст, наздик мекунад. Муъминон бояд бо нигоҳ кардан ба занони маҳрами худ иктифо кунанд.

Дар ҳадиси шариф омада аст, ки Он ҳазрат (с) ба ҳазрати Алӣ (р) фармуданд: **«Эй Алӣ! Нигоҳи дувум, нигоҳи аввалро дунбол накунад, зеро нигоҳи аввал аз ту баҳшида шуда аст, аммо нигоҳи дувум чунин нест».**

Дар идомаи ояти мазкур Худованд фармудааст, ки ай Муҳаммад (с), ба мардони боимон бигӯ, ки покдоманӣ варзанд, аз он чи барояшон ҳаром аст чун зино ва намоён кардани аврати бадан (фарҷ) худдорӣ кунанд. Иҷрои ин гуна амалҳо (нигоҳ доштани чашм, худдорӣ аз зино ва намоён накардани аврат) барои мардони муъмин беҳтар ва покизатар аст, зеро дин тарафдори парҳезгорист.

Дар охири ояти мазкур Худованд ҳушдор додааст, ки Аллоҳ таъоло дар ҳақиқат нозир, донанда ва муҳоҷибкунандаи ҳамаи амалхост ва заррае аз амалҳо ва ниятҳо аз Худованд пинҳон намонанд ва дар ниҳону ошкор бояд аз Худованд тарсид.

Имом Фаҳри Розӣ гуфтааст: «Агар гуфта шавад, ки чаро нигоҳ доштани чашм аз ҳимояи олати ҷинсӣ пеш оварда шуд?». Ҷавоб: «Нигоҳ кардан пешоҳанги зино ва парчамдори гуноҳон аст. Фитнаи он бағунае шадидтар аст, ки тақрибан аз он раҳой номумкин аст». (Тафсири ал-Кабир 23/205).

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَحَفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا
يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ خُمُرَهُنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ
بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي
إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ
التَّبَعِينَ غَيْرِ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ
يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا تَخْفِينَ مِنْ
زِينَتِهِنَّ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٥﴾

Ва қул лил муъминāti яғзӯзна мин абсориҳинна ва яҳфаẓна фуруҷаҳунна ва лā юбди́на зина́таҳунна иллā mā ẓаҳара минҳā. Ва-л-язрибна би хумуриҳинна ъалā чуйу́биҳинн. Ва лā юбди́на зина́таҳунна иллā ли буъу́латиҳинна ав āбāиҳинна ав āбāи буъу́латиҳинна ав абнāиҳинна ав абнāи буъу́латиҳинна ав ихвāниҳинна ав банī ихвāниҳинна ав банī ахавāтиҳинна ав нисāиҳинна

ав ма̄ малакат аймāнухунна ави-т-тāбиъина гайри ули-л
ирбати мина-р-ричāли ави-т-тiфли-л-лаз̄ина лам яз̄харӯ
ъалā ъаврот̄и-н-нисъ̄. Ва лā яз̄рибна би арчулиҳинна ли
юълама ма̄ юхф̄ина мӣн з̄инатиҳинн. Ва туб̄у илаллоҳи
чамӣъан айюҳа-л-муъминуна лаъаллакум туфлиҳун. 31.

31. Бигӯ занони мусалмонро, ки бипӯшанд чашии худро ва нигоҳ доранд шармгоҳи худро ва ошкор накунад ороиши худро, магар он чӣ аз он (бадан) ошкор аст ва бояд, ки фурӯ гузоранд чодарҳои худро ба гиребонҳои худ ва ороиши худро намоён накунад, магар ба шавҳарони хеш ё падарони хеш ё падарони шавҳарони хеш ё писарони хеш ё писарони шавҳарони хеш ё бародарони хеш ё писарони бародарони хеш ё писарони хоҳарони хеш ё занони ҳамдини хеш ё он чӣ молики ӯ шудааст дастҳои онҳо аз (бардаҳо) ё хизматгороне, ки соҳиби шахват набошанд аз мардон ва ё тифлоне, ки ҳанӯз ба шармгоҳҳои замон иттилоъ пайдо накардаанд. Ва бо пойҳои хеш (Заминро) назананд, то он чӣ аз зевари хеш пинҳон мекунад, доништа шавад. Ва эй мусалмонон, ҳама ба сӯи Худо бозгардед, бошад, ки растагор шавед!

Сабаби нозилшавии ояти мазкурро муфасссирон чунин гуфтаанд: «Асмоа бинти Мурсад (р) дар хонаи худ нишаста буд, ки замон бо ҳолати номуносиб, ба тавре ки синаҳояшон бараҳна ва зангӯлаҳо дар пойҳояшон намоён буд, бар вай ворид шуданд. Асмоа гуфт: «Чӣ зишт аст ин сахнае, ки ман шуморо мебинам!». Ҳамоно буд, ки ояти мазкур нозил шуд ва дар он Худованд бо таъкид фармуд, ки ай Муҳаммад (с), ба занони боимон бигӯ, ки дидагони худро аз нигариштан ба номаҳрам ва чизҳое, ки ҳалол нест, фурӯ банданд ва олатҳои ҷинсии (шармгоҳи) худро ҳифз кунанд, покдоманӣ варзанду аврати худро ошкор накунад ва даст ба зино назананд. Дар ояти мазкур тавре дар фавқ ишора кардем нигоҳ доштани чашм, аз нигоҳдоштани олатҳои ҷинсӣ пеш баён шудааст, сабаб он аст, ки дар ҳадиси шариф ба ривояти Ҷарир ибни Абдуллоҳи Баҷалӣ (р) омад аст, ки Расулаллоҳ (с) фармуданд: «Аз нишастан бар сари роҳҳо бипарҳезед». Саҳобагон гуфтанд: «Ё Расулаллоҳ (с), аз ин кор чора ва гурез надорем, зеро маҷлисҳои мо бар сари ин роҳҳост ва дар он бо ҳам сухан мегӯем». Расули Худо фармуданд: «Агар, ки чорае надоред, пас ҳаққи роҳро ба он бидиҳед». Саҳобагон (р) гуфтанд: «Ё Расулаллоҳ (с) ҳаққи роҳ чист?» Фармуданд: «Фурӯ бастанӣ чашм

(аз номаҳрам), нигоҳ доштани озори худ аз дигарон, ҷавоб додани салом, амр ба маъруф ва наҳй аз мункар».

Дар идомаи оят Худованд фармуд, ки занон зеваролоти худро назди бегонагон ва номаҳрамон нишон надиханд, магар он чи ба таври табиӣ намоён аст.

Муфасссирон гуфтаанд, ки мурод аз ошкор накардани зеваролот ва дигар ороишҳо ошкор накардани мавзеи онҳо аз баданҳояшон низ ҳаст.

Муфасссири олиқадри Насафӣ, ки ҳанафимазҳаб аст, чунин гуфтааст: «Мурод аз мавзеи зинат сар, гӯш, гардан, сина, бозуҳо ва соқҳои занон дар назар аст, зеро ин мавзеҳо маҳалли овехтани занҷира, гӯшвора, гарданбанд, дастбанд, зангӯла, меҳак ва ғайраанд». Яъне занҳо бояд сар, гӯшҳо, сина, бозу ва соқҳои худро ба бегонагон ва номаҳрамон нишон надиханд.

Номбурда мегӯяд: «Зан ногузир аст, то ашро ба дасти худ бигирад ва ногузир аст дар адои шаҳодат, дар маҳкама ва дар маҷлиси никоҳ рӯи худро бараҳна кунад». Бинобар ин он чи табиӣ намоён аст ва дар пӯшонидани он ҳараҷ (душворӣ) ҳаст чун рӯй ҳарду кафи даст аз ин ҳукм истисноанд.

Абдуллоҳ ибни Аббос (р) ва Абдуллоҳ ибни Умар (р) низ чунин гуфтаанд: «Зинате, ки ошкор шуданаш иҷозат аст, он чеҳра (рӯй) ва ҳар ду кафи даст аст».

Қавли роҷеҳ дар шарият ин аст, ки чеҳра ва кафи дастҳои зан агар хавфи фитна набошад, аврат нестанд. Агар дар ҷомеа аҳли фисқ ва фучур бисёр ва хавфи фитна бошад, пӯшонидани онҳо низ воҷиб аст.

Хулоса, занҳо набояд зинати пинҳонии худро, ки Худованд кашфи онро ҳаром гардонидаст назди мардони номаҳрам кушода кунанд. Магар барои шавҳарони худ ё падарони худ ё падарони шавҳарони худ, ҳамчунин барои писарони худ, писарони шавҳари худ, барои бародарони худ ё барои писари бародарони худ ё барои писари хоҳарони худ.

Ҳамчунин занони мусулмон назди занони ҳамдини мусулмони озод зинати хешро зоҳир кунанд, боке нест.

Дигар ин ки занони кофира аз ин ҳукм хориҷанд, яъне зани мусулмон назди зани кофир метавонад танҳо чеҳра (рӯй)-и худ ва ду кафи дасташро намоён кунад. Зани кофир нисбат ба зани мусулмон ҳамчун марди бегона аст. Бояд қайд кард, ки аврати зани мусулмон назди зани мусулмон мисли аврати мард бо мард, яъне мобайни ноф то зону аст.

Дар ҳадиси ривояткардаи Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) омадааст, ки Расулаллоҳ (с) чунин фармуданд: **«Агар зан бо зани дигар ҳамсухбат шуд набояд ўро назди шавҳараш сифат кунад, агар чунон шавад, гӯё шавҳараш ба сӯйи он зан нигоҳ дорад»**. Диққат кунед!

Зани мусулмон метавонад қисмҳои иҷозатшудаи зинати худро назди канизони худ, чи мусулмон бошанд ё кофир, ҳамчунин назди хидматгормардоне, ки ҳавасе ва ниёзе ба занон надоранд ва онҳо камақланд, ки аз амрҳои ҷинсӣ чизе наметавонанд, ошкор созад. Ё назди кӯдакони хурдсол, ки ба ҳадди ҳавасу шаҳвати ҷинсӣ нарасидаанд.

Зани мусулмон набояд ҳангоми роҳ рафтан пойҳои худро ба Замин бикӯбад, то садои зангӯлаҳои пойҳояш ё қасабаи сараш садо диҳанд то он зеваре, ки пинҳон аст, дониста шавад. Истеъмоли ороиш ва атр ҳангоми берун рафтан низ зери ваъид ва ҳукми ин оят дохил аст. Зеро садои зинати занон аз ошкор сохтани онҳо шаҳватангезтар аст.

Дар охири ояти мазкур Худованд тамоми муъминонро ба тавба супориш карда фармудааст, ки эй муъминон, ҳамагӣ ба даргоҳи Худо тавба кунед, ба сӯйи Худо бозгардед, амрҳои Худоро иҷро кунед ва аз он чи ки шуморо манъ кардааст, бозистед. Бошад, ки растагор шавед ва саъодати дунё ва охиратро соҳиб шавед.

Аврат ба чаҳор қисм аст:

1. Аврати мард бо мард аз зери ноф то зону аст, (назди Ҳанафи мазҳабон зону дохили аврат аст).

2. Аврати зани мусулмон бо зани мусулмон мисли аврати мард бо мард аст.

3. Аврати зани бегона бо марди бегона тамоми бадани зан аст, ба ғайр аз чеҳра ва ду кафи даст.

4. Аврати марди бегона бо зани бегона мисли аврати мард бо мард аст.

Олимони гуфтаанд, зери як бистар канори ҳам хобидани мардон ҷои нест. Агар бими фитна бошад, барои занон низ дар канори ҳам зери як бистар хобидан ҳамчунин аст, зеро Расулаллоҳ (с) инро манъ кардаанд.

Рӯбӯсии мард бо мард макрӯҳ аст! Агар шахсе аз рӯи шафқат фарзанди худро бибӯсад, боке нест. («Анворул Қуръон» дар шарҳи ояти таҳти назар).

وَأَنْكِحُوا الْأَيَّامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ ۚ إِنَّ

يَكُونُوا أَفْقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾

**Ва айкиҳу-л-айāmā миџкум ва-с-сōлиҳи́на мин ѓибāдикум
ва имāикум. Ий якунӯ фуқарōа юғниҳимуллоҳу миџ
фазлиҳ. Валлоҳу вāсиъун Ђалим. 32.**

**32. Ва занони бешавҳар (ва мардони бе зани озоди мусалмон)-ро
аз қавми хеш ва гуломону канизони шоистаи хешро ба никоҳ
диҳед! Агар фақир бошанд, Худо онҳоро аз фазли Худ тавонгар
кунад. Ва Худо кушошидиҳандаи доностр.**

Калимаи «аёмо» дар луғат ба таври умум, ба маънои занони бешавҳар ва мардони безан омадааст.

Ҳоло Худованд дар ин оят фармудааст, ки эй муъминон, занони бешавҳар ва мардони безани мусулмон ва озодро бо никоҳ ҳамсар диҳед. Ва бо ҳамин тартиб ғуломони муъмин, нақӯкор ва парҳезгор ва канизони муъминаи худро бо ҳам издивоҷ кунед. Бенавоии онон монеи издивоҷ нашавад. Агар издивоҷ кунандагон мӯҳтоҷ ва камбағал бошанд, Худованд аз фазлу карами Худ онҳоро беҳоҷат мегардонад. Фазлу карами Худованд беандоза васеъ аст. Сарватманд гардонидани касе, мулки Худовандро заррае кам намекунад. Ба ҳар кас чӣ миқдоре, ки бихоҳад, ризқу рӯзӣ ато мекунад. Аз манфиатҳои бандагон бохабар ва ба ҳоли онҳо доностр.

Абдуллоҳ Ибни Масъуд (р) гуфтааст: «Сарват ва боигариро аз издивоҷ бичӯед».

Олимон гуфтаанд: «Никоҳ яке аз суннатҳои муаккадаи (таъкидшуда)-и Расулаллоҳ (с) аст. Зеро Расули Худ (с) чунин гуфтаанд: **«Никоҳ аз суннати ман аст, пас касе, ки аз суннати ман сар тофт, аз ман нест».**

Дар ҳадисе, ки Имом Аҳмад ва Тирмизӣ ривоят кардаанд чунин омадааст: **«Се касанд, ки ёрӣ намуданашон бар Худои азза ва ҷалла ҳақ ва собит аст:**

1. Никоҳкунандае, ки қасди иффат ва покдоманӣ дорад.

2. Мукотабе, ки (қасд дорад) бо пардохт меҳоҳад аз гуломӣ озод шавад.

3. Муҷоҳид дар роҳи Худо».

وَلَيْسَتَعَفِيفِ الَّذِينَ لَا يَتَّخِذُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ
فِيهِمْ خَيْرًا وَءَاتُوهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي ءَاتَكُمْ وَلَا تَكْرَهُوا فَتَيْتَكُمْ
عَلَى الْبَغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَمَنْ
يُكْرَهُهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

Вал ястаъфифи-л-лазѝна лā ячидуна никаҳан ҳатта
юғнияҳумуллоҳу мин фазлиҳ. Ва-л лазѝна ябтағуна-л-
китаба мим ма малакат айманукум фа катибуҳум ин
ъалимтум фиҳим хайро. Ва атуҳум-м мим малиллаҳи-л-
лазѝ атакум. Ва лā тукриху фатайātiкум ъала-л-биғѝи
ин арадна таҳассуна-л ли табтағу ъараза-л-ҳайāti-д-
дунйā. Ва ма-й юкриххунна фа инналлоҳа мим баъди
икроҳиҳинна Ғафуру-р-Раҳѝм. 33.

33. Ва касоне, ки асбоби никоҳро намеёбанд, то он вақте ки
Худо онҳоро аз фазли Хеш тавонгар гардонад, бояд, ки бар
покдоманӣ устувор бошанд. Ва ононе ки мукотаб шудани худро
аз гуломоне ки дастҳои шумо молики он шудааст, металабанд,
агар дар онҳо шоистагиро бидонед, онҳоро мукотаб кунед ва
мукотабонро аз моли Худо, ки ба шумо арзонӣ доштааст,
бидиҳед ва канизакони худро, агар онҳо парҳезгорӣ хоҳанд, ба
зино ҷабр мақунед, то матоъи зиндагонии дунёро ба даст оред ва
ҳар кас, ки онҳоро ҷабр кунад, пас, ҳаройина, Худо барои онҳо
баъди ҷабр қардан омӯрзандаи меҳрубон аст.

Оид ба сабаби нозилшавии ин оят муфасссирон гуфтаанд, ки
ояи муборак дар бораи Абдуллоҳ ибни Убайи раиси мунофиқон
нозил шуд, ки шаш каниз дошт ва ҳамаро ба зино маҷбур мекард
ва аз онҳо даромад ба даст меовард.

Худованд дар ин оят фармудааст, ки касоне, ки барои
издивоҷ шароит (маблағи кифоя барои маҳр ва нафақаи ҳамсар)
надоранд ё ҳамсари муносибе намеёбанд, бояд аз Худо

битарсанду покдоманиро пеша кунанд, даст ба зино назананд ва аз ҳаром худдорӣ кунанд. Рӯзаи нафлӣ гиранд, зикр кунанд ва аз манзараҳои шаҳватангез, то Худованд барои онҳо заминаи издивоҷро фароҳам орад, сарватманд гардонад, қудрати издивоҷ пайдо кунанд, дури ҷӯянд. Зеро банда агар аз Худо битарсад, дар ҳама кори ӯ Худованд кушоиш хоҳад дод.

Аз таърих медонем, ки ҷомеаҳои пеш аз ислом ҷомеаҳои ғуломдорӣ буданд. Ҳатто намояндагони машҳур ва донишмандони Юнони қадим, мисли Афлотун ва Арасту, ки онҳоро асосгузори тамаддуни замонавӣ медонанд, барои ғуломон ҳеч ҳуқуқе қоиладар набуданд. Дар осоре, ки аз онҳо боқӣ мондааст, таваҷҷӯҳе ба ин масъалаҳо дида намешавад.

Аммо Худованд бо қараму раҳмат ва бо ҳикмати бепоёни Худо барои аз байн бурдани ин беадолатӣ, ба Расулаллоҳ (с) оятҳои гуногуни Қуръонро нозил кард. Маъно ва шарҳи ин оятҳо дар ҳадисҳои Расулаллоҳ (с) инъикоси ҳудро хело хуб ёфтааст. Ин оятҳо ва ҳадисҳо дар амал тадбиқ шуд, ғуломӣ ва ғуломдорӣ бо мурури замон оҳиста-оҳиста дар ҷомеаи исломӣ аз байн рафт.

Бозмегардем ба идомаи эзоҳи ояти мазкур. Мукотаб ғуломе аст, ки бо соҳибаш қарордод бастааст, то ба ивази пардохти маблағи муайян ҳудро харада озод шавад. Худованд нисбати ин масъала ба ғуломдорон муроҷиъат намуда фармудааст, ки агар ғуломон (бардагон)-е, ки меҳроҳанд бо тариқи қарордод ва китобат бо соҳибони худ аз ғуломӣ озод шаванд ва қудрати пардохти молро дошта бошад, ва дар он кор дар оянда хайре бошад, қарордод бинависед, то маблағи муайянкардашударо бипардозанду озод шаванд. Ва аз ризқе, ки Худо ба шумо ато карда аст, ба онҳо бидихед. Яъне маблағи пардохтро шумо метавонед кам кунед ё баъд аз пардохти маблағ аз он маблағ ба онҳо чизе баргардонед, то барои онҳо кӯмак ва ёрӣ шавад.

Насафӣ (муфассир) гуфтааст: «Ин фармон барои мусулмонон воҷиб мегардонад, ки бояд ба бардагони мукотаби худ кӯмаки молӣ расонанд, саҳми онҳоро аз закот бипардозанд, ба ҳар василаи машрӯъа ба озодии онҳо кӯмак кунанд ва дар ин кор ба Расули Худо (с) ва пайравони ростинашон иқтидо намоянд. Аз он ҷумла, Расули Худо (с) худ 63 барда, Оиша (р) (Уммулмуъминин) 67 барда, Аббос (р) (амаки Расулаллоҳ (с)) 70 барда, Ҳаким ибни Ҳизом (р) 100 барда, Абдуллоҳ ибни Умар 1000 барда (ғулом)-ро озод кардаанд... Ва аз ин намунаҳо дар таърихи ислом бисёр аст.

Одати арабҳо дар замони ҷоҳилият, чунин буд, ки канизони ҳудро ба фоҳишагӣ водор мекарданд ва маблағи аз фоҳишагӣ

бадастовардаи канизро аз худ мекарданд, дар ҳоле ки канизон хостори покдоманӣ буданд.

Дар қисми охири ояти мазкур Худованд фармуд, ки канизони худро, агар хоҳони покдоманӣ бошанд, ба ивази музд ба зино маҷбур накунад, то аз маблағе, ки онҳо аз роҳи фаҳш дармеёбанд, сарватеро ба даст оред. Агар ононро (канизонро) ба зино маҷбур кунед, дар ҳақиқат Худованд ба онҳо раҳм мекунад, агар тавба кунанд, он канизонро мебахшад. Аммо Худо маҷбуркунандагони онҳоро ба шадидтарин азоб гирифтор хоҳад кард.

Хулоса, каниз хоҳ розӣ бошад ё розӣ набошад, ҳамчун фоҳиша ўро истифода бурдану даромад гирифтани дар шариъати Ислом қатъиян манъ эълон шудааст.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبَيَّنَّتْ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ

وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

Ва лақад анзалнā илайкум айāти-м мубаййинāти-в ва маъсала-м мина-л лаъина халав мин қабликум ва мавъиъата-л лил муттақин. 34.

34. Ва ҳаройина, ба сӯйи шумо оятҳои равшанро ва мисоле аз ҳоли касоне, ки пеш аз шумо гузаштаанд ва панде барои парҳезгорон фуруд овардем.

Худованд дар ин оят барои таъкиди бештар бо номи Худ қасам ёд карда, фармудааст, ки ба Худо қасам, эй муъминон, Мо бароятон оятҳои равшану фаҳмо ва ҳукмҳои худро бо тафсил нозил кардем, то ин ки панду ибрат бигиред. Ҳамчунин достони гузаштагон, аҳволи ибратомӯзи миллатҳои пешинро низ бароятон нақл кардему мисол овардем, то барои парҳезгорон насиҳату ёдоварӣ бошад. Агар касе аз оятҳои равшан ва насиҳатҳои қуръонӣ баҳра гирифта натавонад, яқинан миёни ӯ ва Қуръон пардае қарор дорад. Наъзуз биллоҳ.

﴿٣٥﴾ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِ ۖ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا

مِصْبَاحٌ ۖ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِن

شَجَرَةٍ مُّبَرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ
تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللَّهُ
الْأَمْثَلَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

✽ Аллоҳу нуру-с-самāvāti ва-л-арз. Маъалу нуриҳи ка мишкати^н фӣхā миcбāх. Ал-миcбāху фӣ зуҷāчаҳ. Аз-зуҷāчату ка-аннаҳā кавкабун^н дуррийю-й^н йуқаду ми^н шаҷарати-м мубāракати^н зайту^ннати-л лā шарқиййати-в ва лā гарбиййати-й^н якāду зайтухā юзйу ва лав лам тамсасху нār. Нурун ъалā нур. Яҳдиллāху ли нуриҳи ма-й^н яшāъ. Ва язрибуллоху-л-амсāла ли-н-нāс. Валлоху би кулли шай-ин ъалūм. 35.

35. Худо нури осмонҳо ва Замин аст. Мисоли нури Вай (дар қалби шахси мусалмон) монанди тоқе аст, ки дар он чароғ аст, он чароғ дар шиша аст, он шиша гӯё ситораи дурахшанда аст, афрӯхта мешавад аз (равгани) дарахти бо баракати зайтуне аст, ки на ба самти маширик рӯйидааст ва на ҷониби мағриб, наздик аст, ки равгани вай худ равшани бидиҳад, агарчӣ ўро оташ нарасида бошад, равшани бар равшани аст, роҳ менамояд Худо бо нури Худ ҳар киро хоҳад ва баён мефармояд Худо ин мисолҳоро барои мардум ва Худо ба ҳар чиз доно аст.

Муфасссирони олиқадр дар эзоҳи қисми аввали ояти мазкур фикрҳои гуногун гуфтаанд. Аммо имкони шарҳи гуногуни ин оят хело ҳам зиёд аст.

Масалан, Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) гуфтааст: «Барои Худованд шаб ва рӯз нест, нур ва рӯшноии Осмонҳо ва Замин тобише аз нури Зоти Ўст».

Бо назардошти фикрҳои баёншуда эзоҳи қисми аввали ояти мазкур, валлоҳу аълам, чунин аст: «Аллоҳ таъоло рӯшноидиҳанда ва равшангари Осмонҳо ва Замин аст. Осмонҳоро бо ситорагон дурахшон сохт ва Заминро бо фистодани пайғамбарҳо ва шариъати онҳо мунаввар гардонид. Ба воситаи ин нур, (пайғамбарон, ҳукмҳо ва шариъатҳо) бандагонашро ба роҳи Ҳақ ҳидоят (раҳнамоӣ) намуд. Он нуре, ки аз Ҳақ таъоло бозметобад ва онро дар дили бандаи муъмин ҷо медиҳад, монанди мишкот

(тоқча)-и баландест, ки дар он чароғро мегузоранд, аз он сабаб равшании нури чароғ шуъои беҳтар фарогиртар пайдо мекунад. Он чароғ дар даруни қандил (шиша) аст. Он шиша, гӯё монанди ситораи дурахшон ё монанди дурр (марвориди зебо) аст. Равғани чароғи дар он шишабуда аз равғани бобаракати зайтун аст. Он дарахти зайтун дарахте аст, ки ҳеҷ чиз онро аз нури Хуршед паноҳ накардааст ва он аз аввал то охири рӯз дар тобиши нури Хуршед қарор дорад. Равғани он чунон соф ва зулол аст, ки қабл аз он, ки оташе ба он бирасад, худ медурахшад ва ҳангоме ки оташ ба он расид, бар дурахшандагии худ чандон меафзояд. Ҳамчунин аст қалби муъмин, ки қабл аз расидани илм ҳидоят дорад, ки бо он амал мекунад, вале чун илм ба он расид, бар ҳидояти хеш меафзояд ва бар он нуре болои нур афзуда мешавад. Метавон сухани Расулаллоҳ (с)-ро далели ин гуфтаҳо қарор дод:

Расулаллоҳ (с) фармуданд: **«Аз фаросат ва тезбинӣ ва эҳсоси муъмин бепарво набошед, зеро ӯ бо нури Худо менигарад».**

Худованд зарбулмасали худро давом дода гуфтааст, ки «Нур болои нур аст». Яъне чароғ худ нуре аст, шиша нури дигар ва инъикоси он аз чароғдон (тоқча) нури дигар. Худо ҳар касро бихоҳад, бо нури Хеш ҳидоят мекунад ва бо пайравӣ аз Қуръон муваффақ мегардонаду ўро ба ҳақ мерасонад. Худованд Зотест, ки барои фаҳмо гаштани оятҳои Худ, то ин, ки мардум маънои онҳоро бифаҳманд, бо овардани мисолҳо ҳақиқатҳоро баён мекунад. Худованд доност, аз ҳама чиз огоҳ аст, ҳеҷ чиз барои Ў таъоло пӯшида нест.

Муфасссирон дар ин оят Қуръонро ҳамчун нур дар қалби муъмин таъбир кардаанд. Чароғ манбаъи равшанӣ (нур) аст, ҳамчунон Қуръон ҳам сарчашмаи дурахшандаи раҳнамоиҳост. Пас, чароғ Қуръон аст, шиша қалби муъмин, чароғдон фаҳму дониستاني вай, дарахти бобаракат, дарахти шариаъти Ислом аст, ки на хос ба шарқ аст ва на ба ғарб, балки то рӯзи қиёмат барои ҳама инсонҳо фиристода шудааст. Ҳуҷҷатҳои Қуръон хонда нашаванд ҳам, мисли равғани софи зайтун ошкоро дурахшандаанд.

Хулоса, нури муъмин аз ду манбаъ аст, нури фитрии Худодод ва нури шариаът. Ҳар гоҳ ин ду нур дар инсон ҷамъ шуданд, нур болои нур мешавад, иншоаллоҳ, муъмин ба камоли инсонии худ хоҳад расид.

Дар ҳадиси Расулаллоҳ (с) омадааст: **«Қалбҳо бар чаҳор навъанд:**

1.Қалбе аст, соф ва бегаш, ки монанди чароғ медурахшад.

2.Қалбе аст, ки дар гафлат қарор дошта, ба гилофи худ баста шуда аст.

3.Қалбе аст ки сарнагун шуда аст.

4. Қалбе аст, ки баргардонда шуда аст.

Аммо қалби соф ва бегаш, қалби муъмин аст ва чароғи он нури он аст. Қалби дар гилоф қалби кофир аст. Қалби сарнагуншуда қалби мунофиқ аст, ки ҳақро шинохта, сипас мункири он гашта аст. Аммо қалби баргардондашуда, қалбе аст, ки дар он ҳам имон асту ҳам нифоқ. Сифати имон дар чунин қалб монанди киштзоре аст, ки онро оби покиза рушду нумӯ медиҳад. Сифати нифоқ дар чунин қалб монанди захме аст, ки хуну зардоб он захмро зиёд мегардонад...

Барои маълумоти бештар то ин ки маънои калимаи «Нур» пурратар фаҳмида шавад, ба ояти 15-уми сураи «Моида», ояти 157-ӯми сураи «Аъроф», ояти 257-ӯми сураи «Бақара», ояти 122-юми сураи «Анъом», ояти 32-юми сураи «Тавба» ва ояти 46-уми сураи «Аҳзоб», муроҷиъат шавад. Валлоҳу аълам.

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا أَسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ

وَالْأَصَالِ

Фӣ буйӯтин азиналлоҳу ан турфаъа ва юзкара
фиҳасмуҳу юсаббиху лаҳу фиҳа би-л-гудувви ва-л-
ācōл.36.

36. Он нур дар хонаҳоест, ки Худо дастур додааст, ки онро баланд сохта шавад ва он ҷо номи Ӯ ёд карда шавад ва он ҷо Худоро субҳу шом ба покӣ ёд кунанд, -

Дар ояти қаблӣ дили бандаи муъмин, ки дар ӯ ҳам ҳидоят асту ҳам илм бо овардани зарбулмасал ба чароғи дурахшанда монанд карда шуд. Ҳоло Худованд дар ояти зери назар маҳаллу макони он чароғи пурнурро, ки масҷидҳо низ ҳастанд, баён карда гуфтааст, ки он нур дар хона (масҷид)-ҳоест, ки бо фармони Худованд таъсис ва сохта шудаанд. Бояд масҷидҳо, мавриди таъзим ва эҳтиром қарор гиранд, покиза нигоҳ дошта шаванд, манзалаташон боло бошад, то чун чароғи ҳидоят барои инсонҳо

қарор гиранд. Худованд низ рухсат дода аст, ки қадри иморати масҷидҳо бо зикр баланд ва боло бардошта шавад.

Субҳу шом муъминон (аввали рӯз ва охири рӯз) барои дарёфти ризои Худо дар масҷидҳо намоз хонанд, тасбеҳ гӯянд, номи Худоро ба покӣ ёд кунанд ва бо дигар зикрҳо машғул шаванд. Зеро масҷидҳо беҳтарин қитъаи рӯи Замин ҳастанд.

Анас ибни Молик (р) ривоят кардааст, Расули Худо (с) фармуданд: **«Ҳар ки Худоро дӯст дорад, бояд маро дӯст дошта бошад ва ҳар ки маро дӯст дорад, бояд асҳобамро дӯст дошта бошад ва ҳар ки саҳобагонамро дӯст дорад, бояд Қуръонро дӯст дошта бошад ва ҳар ки Қуръонро дӯст дорад, бояд масҷидҳоро дӯст дошта бошад, зеро масҷидҳо хонаҳои Худованд буда, ба баланд бардоштани онҳо Худованд амр фармуд ва дар онҳо баракат ниҳод. Масҷидҳо мубораканд ва аҳли онҳо низ мубораканд».**

Дар дигар ҳадис дар «Саҳеҳайн» омадааст, ки Расули Худо (с) фармуданд: **«Касе, ки масҷидро барои Худованд бино кунад, Худованд барояш хонаҳоро дар Биҳишт бино мекунад».**

Дар дигар ҳадис Расули Худо (с) фармуданд: **«Чун мардиро дидед, ки ба масҷид рафтуомад дорад ва ба он одат кардааст, пас ба муъмин будани вай гувоҳӣ диҳед».**

رَجَالٌ لَا تُلْهِيمُ تَجَرَّةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ

تَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

Риҷāлу-л лā тулҳиҳим тиҷāрату-в ва лā байъун ъан зикриллāҳи ва иқōми-с-салāти ва итāи-з-закāти яҳофӯна явмаи татақаллабу фиҳи-л-қулубу ва-л абсōр. 37.

37. (онҳо) мардонеанд, ки на тиҷорат ва на хариду фурӯш онҳоро аз ёди Худо ва (аз) барпо доштани намоз ва (аз) додани закот бознамедорад, аз он рӯзе, ки дилҳо ва дидаҳо барои наҷот ё ҳалок дигаргун мешаванд, метарсанд,-

Ибни Аббос (с) гуфтааст: “Ин оя дар мавриди муъминони аҳли бозори Мадина нозил шуда аст, ки онҳо бо шунидани азон тиҷорату косбу кори худро тарк мекарданд ва бо сӯи масҷид мешитофтанд.” Худованд дар ин оят фармудааст, ки мардоне субҳу шом дар масҷид ба намоз меистанд, ки дунё ва зинатҳои фиребандаи он онҳоро аз ёди Худо машғул ва ғофил намекунад.

Хариду фурӯш онҳоро аз тоъати Худо боз намедорад. Дунё онҳоро аз барпо доштани намоз ва аз пардохтани закот манъ намекунад. Онҳо аз рӯзе (қиёмат) метарсанд, ки аз шиддати тарс ва ҳароси он дилҳо дидаҳо ошуфта ва дар миёни умеди наҷот ва бими ҳалок нигарон мешаванд.

لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ

يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

Ли яҷзияҳумуллоҳу аҳсана маъ амилу ва язидаҳум-м мин фаълиҳ. Валлоҳу ярзуку ма-й яшъу би ғайри ҳисаб. 38.

38. -то Худо онҳоро ба ивази он чӣ кардаанд, беҳтарин подои диҳад ва аз фазли Хеш онҳоро зиёд кунад ва Худо ҳар киро хоҳад, бешумор рӯзӣ медиҳад.

Аллоҳ таъоло дар ояти таҳти назар подои намозгузoron ва эҳтиромкунандагони аҳли масҷидро баён намуда гуфтааст, ки ба мардони муъмине, ки масҷидро бо намозгузорӣ ва бо зикру қироъати Қуръон обод мекунад, бо тарзи нақӯтарину беҳтарин мукофот медиҳад ва амалҳои бади онҳоро мебахшад. Илова бар он аз фазлу карами Худ мукофоти амали неки бандаро зиёдтар аз он, ки ваъда кардааст ду баробар, даҳ баробар то ҳафтсад баробар ва зиёда аз он медиҳад. Ҳамчунин чизе медиҳад, ки ба хоҳири касе наёмада аст. Ба касе аз бандагони Худ, агар бихоҳад, чунон ризқу рӯзии бисёре медиҳад, ки шумор надорад. Барои маълумоти бештар ба ояти 160-уми сураи «Анъом» ва ба ояти 261-уми сураи «Бақара» муроҷиъат шавад.

Ин буд подои мардоне, ки кори тиҷорат онҳоро аз зикри Худо ва аз намозҳо машғул намесозад. Ҳоло Худованд дар ояти баъдӣ ҳоли кофиронро баён кардааст.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَلُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ تَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا

جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ ۗ وَاللَّهُ سَرِيعُ

الْحِسَابِ

**Ва-л-лазӣна кафарӯ аъмāлуҳум ка саробим би қиъати-й
яҳсабуҳу-з̣ ẓам-āну мāан ҳаттā изā қāаху лам яқидху
шай-ав ва ваҷадаллоҳа ъиндаҳу фа ваффāху ҳисāбах.
Валлоҳу сарӣъу-л ҳисāб. 39.**

**39. Ва касоне ки кофир шуданд, амалҳои онҳо монанди саробест
ба майдонҳои ҳамвор, шахси ташна онро об мепиндорад, то
вақте ки назди он биёяд, онро чизе наёбад ва назди он (азоби)
Худоро ёбад, пас, батамом бирасонад ҳисоби вайро ва Худо
зудҳисобкунанда аст.**

Худованд дар ояти мазкур, амали кофиронро ба сароб монанд намудааст. Сароб ҳодисаи фиреби назар аст, ки дар биёбонҳо ва роҳҳои мумфарш аз шиддати гармии ҳавои тобистон, аз дур дар назари шахси ташна чун ҳавзи об ё мавҷи об намудор мегардад. Аммо, ҳангоме ки ба он наздик мешавад, мебинанд, ки аз об асаре нест, он чи дида буд, фиреби назар будааст.

Худованд дар ин оят фармудааст, ки амалҳои, ки кофирон дар ин дунё иҷро мекунанд ва умед доранд, ки ба ивази он аз Худованд мукофот мегиранд, чун сароб аст. Вақто ки амалҳои онҳоро дар қиёмат ба боргоҳи Худо пешниҳод мекунанд, мебинанд, ки аз он амалҳо ҳеҷ асаре нест, зеро куфрашон асари амалҳои онро нобуд карда аст. Онҳо ба ҷои мукофот назди Худо ҷазои Худовандро мебинанд, ки бе каму кост ба онҳо дода мешавад. Худованд ҳамеша тезҳисоб аст, ба шумориш ниёз надорад.

Хулоса, шахси кофир амалҳои хуб ҳам карда бошад, он амалҳо дар қиёмат ба ӯ суде расонида наметавонанд, зеро куфр амалҳои ботил мекунад. Ҳарчи подош бинад, дар ҳамин дунёст, назди Худо барои ӯ ба ғайри азоб чизи дигаре нест. Ояти зер ин муқаддимаро идома медиҳад.

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي نَحْرِ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ

ظُلُمَاتٍ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا وَمَن لَّمْ

تَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

**Ав ка ẓулумāтин фӣ баҳри-л луҷҷиййи-й яғшāху мавчу-м мин
фавқиҳи мавчу-м мин фавқиҳи саҳāб. Ẓулумāтум баъзӯҳā**

**фавқа баъзин изъ ахрача ядаҳу лам якад яроҳа. Ва ма-л лам
яҷъалиллāху лаҳу нуран фа мā лаҳу мин-н-нур. 40.**

**40. Ё монанди торикиҳои дарёи амиқест, ки меӯшад ин баҳрро
мавҷе болои мавҷи дигар, аз болои он абри тира бувад -
торикиҳост баъзеи он болои баъзе. Чун дастӣ худро берун орад,
наздиқ нест, ки онро бинад. Ва ҳар касро, ки Худо ба ӯ равшание
дар роҳаш надода бошад, пас, ҳеҷ равшание барояш нест.**

Барои фаҳми бештар Худованд дар ин оят бо овардани мисоли дувум гумроҳии кофиронро чунин баён намудааст, ки мисоли онҳо монанди торикиҳои баҳри хеле амиқ аст, ки тағаш хело торик, илова бар он дар сатҳи болои он баҳр мавҷҳо болои ҳам он миқдор дар талотуманд, ки намегузоранд рушноӣ ба миқдори каме ҳам бошад зери сатҳи баҳр расад. Илова бар он, болои мавҷҳои пурталотум тӯдаи абрҳои тира қарор доранд, ки торикии қабати севумро ташкил мекунад. (Торикии зери баҳр торикии мавҷҳои болои он торикии абрҳои тираи болои уқёнус). Агар инсоне ба чунин залумоти зери баҳр гирифта шаваду дасташро берун оварад ё дасташро пеши рӯй оварад, қариб ки онро намебинад, зеро шиддати торикиҳо чунон баланд аст, ки ҳатто чизи наздиқ дида намешавад. Чунин аст ҳоли шахси кофир.

Муфасссирон дар эзоҳи ояти мазкур чунин гуфтаанд: “Шахси кофир дар зери торикиҳои куфру гумроҳӣ дасту пой мезанад: торикиҳои нодонӣ, торикиҳои шак, торикии ҳайрат, торикии қалб, болои он торикии ақида, торикии сухан ва торикии амал. Оқибат торикии рӯзи қиёмат, зулмоти Дӯзах.”

Қисми охири ояти мазкурро муфасссирон чунин эзоҳ додаанд, ки ҳар касе, ки Худованд барояш нури ҳидоят қарор надода бошад, ҳидоят надорад. Зеро вучуди ин торикиҳое, ки дар қалби шахси кофир аст зидди нурҳоест, ки дар қалби муъминанд (о. 35-уми ҳамин сура).

Гуфтаанд, ки яке аз донишмандони улуми табиат, ки ғайри мусулмон буд, ояти мазкурро шунид ва пурсид: «Оё Муҳаммад дар баҳр сафар карда буд?». Гуфтанд: «На». Гуфт: «Ман гувоҳӣ медиҳам, ки Ё Пайғамбари Худост». Гуфтанд: «Аз кучо донистӣ?». Гуфт: «Фақат инсоне метавонад ин гуна нозукиҳои ҳодисаҳои баҳрро баён кунад, ки умрашро дар сафарҳои баҳрӣ гузаронида аст ва тарсу ҳаросу хатарҳои баҳрро дида аст. Вақте гуфтед, ки ба сафари баҳрӣ нарафтааст, фаҳмидам, ки ин (оя) Каломи Худост». Оре! Агар аҳли куфр қадри имон ба Худоро надонанд, ояти зер хушдори дигарест барои онҳо.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَفَّتِ كُلُّ

قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾

**Алам тара анналлоҳа юсаббиху лаҳу ман фи-с-самāvāti
ва-л арзи ва-т-тайру сѳффāt. Куллун қад ъалима
салāтаху ва тасбиҳах. Валлоҳу Ђалимум би ма
яфъалун.41.**

**41. Оё надидӣ, ки ҳар кӣ дар осмонҳову Замин аст ва мургони
болкушода низ (ҳама) Худоро ба покӣ ёд мекунанд? Дуову
тасбеҳи ҳар якеро Худо медонад. Ва Худо ба он чӣ мекунанд,
доно аст.**

Дар оятҳои гузашта аз нури ҳидоят, имон, торикиҳои куфр ва гумроҳӣ сухан шуд. Ҳоло Худованд дар ин оят аз нишонаҳои нури илоҳӣ, ки сабаби ҳидоят аст, сухан гуфта фармудааст, ки оё ба таври яқин (бе ҳеҷ шак ва шубҳа) надиданд, ки ҳар кӣ ва ҳар чӣ дар осмонҳо ва Замин аст монанди фариштагон, инсонҳо, ҷинҳо, ҳайвонот, наботот, сангҳо (ва ғайра) барои Худованди субҳон тасбеҳ меғунд, аз ҳар чи ки сазовори шаъни Ё таъоло нест, Ёро аз он ба покӣ ёд мекунанд, барои Худованд сано меғунд ва ҳамчунин паррандагон низ ҳангоми парвоз низ Худоро тасбеҳ меғунд?! Худованд ин намоз, дуо ва тасбеҳро ба фариштагон, инсонҳо, ҷинҳо ва ғайра омӯзонду илҳом бахшид ва аз намозу тасбеҳи ҳамаи онҳо огоҳу бо хабараст ва ба тамоми амалҳое, ки онҳо анҷом медиҳанд, доност ва ҳеҷ чиз аз ихотаи илми Ё таъоло пинҳон наместонад. Пас, ҳамон гуна ки тасбеҳ гуфтани инсонро медонад, тасбеҳ гуфтани дигар чизҳоро низ медонад.

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

Ва лиллаҳи мулку-с-самāvāti ва-л-арзи ва илаллоҳи-л-масӣр. 42.

**42. Ва Худорост подшоҳии осмонҳо ва Замин, бозгашти ҳама ба
сӯи Худост.**

Тасбеҳи умуми мавҷудот далелест бар холиқияти Парвардигор. Холиқияти Ё далел ба молиқияти Ё бар ҳама ҷаҳониён аст. Бинобар ин, Худованд дар ин оят гуфтааст, ки фақат

Худо молики ҳамаи ҷаҳониён аст ва тасарруфи махлуқоти осмонҳо ва Заминро соҳиб аст. Баъд аз марг бозгашти ҳама ба сӯи Худост ва ҳама мутобиқи амалҳояшон мукофот ё ҷазо хоҳанд гирифт. Барои маълумоти бештар ба ояти 15-уми сураи «Раъд» ва ояти 44-уми сураи «Исро» муроҷиъат шавад. Валлоҳу аълам.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى

الْوَدَّاقَ تَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ

فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ

بِالْأَبْصَرِ

А-лам тара анналлоҳа юзҷи сахъабанъ сӯмма юаллифу байнаҳу сӯмма яҷъалуху рукъаман фа тара-л-вадқа яхруҷу мин хилъалиҳи ва юназзилу мина-с-самъи минъ чибаъалин фиҳа миъ барадинъ фа юсибу биҳи ма-й яшъу ва ясрифуҳу ъа-м ма-й яшъъ. Якъду санъ барқиҳи язъабу бил-абсор. 43.

43. Оё надидӣ, ки Худованд абрро ором-ором равон мекунад, сипас миёни он ҷамъ (пайванд) намояд, сипас, онро ту дар ту (болои ҳам) месозад, пас, мебинӣ қатра (борон)-ро, ки аз миёни он берун меояд, ва аз ҷониби боло, аз абрҳои кӯҳосо, ки дар он ҷо аст, жоларо фуруд меорад. Пас, онро ба ҳар кӣ хоҳад мерасонад ва аз ҳар кӣ хоҳад онро, бозмедорад. Наздик аст, ки дурахшандагии барқи он абр чашимҳоро бибарад.

Худованд дар ин оят ба мавҷудот ва ҳодисаҳои атрофи инсон, ки далели раднашавандаи қудрат ва ягонагии Худи Ёст, ишора намуда бо хитоб гуфтааст, ки ай инсон, магар намебинӣ, ки Худованд абрҳоро ба ҳар тараф бо оромӣ дар осмон меронад, сипас аз парокандагӣ онҳоро ба ҳам оварда, дар канори якдигар бо ҳам пайваст медиҳад, сипас онҳоро мефишурад, онгоҳ мебинӣ, ки аз байни абрҳои фишурдашуда қатраҳои борон хориҷ мешаванд ва ба кӯҳу дашту боғу саҳро фуруд меоянд.

Абре, ки дар осмон ба назари инсон менамояд, қатраҳои хеле хурди бо ҳам пайвасти буг (молекулаҳо)-и об аст.

Мутахассисони илми физика дар таҷриба ва тадқиқотҳои худ танҳо дар асри 19 муайян намуданд, ки барои ба об мубаддал гардонидани буғ (молекулаҳо)-и об шароити махсус ва фишори муайян лозим буда аст, то буғ ба қатраҳои об табдил гардад.

Бубинед, Худованд 13 аср қабл аз кашфиёти олимони табиатшинос хабар додааст, ки на аз ҳама гуна абр борон нозил мешавад, балки дар шароити мусоид, яъне ҳарорат ва ҳаҷми мувофиқ бо изни Худованд абр фишурда мегардаду қатраҳои борон ҳосил мешаванд. Яъне дар бораи аслҳои он қонуне, ки олимони дар асри XIX кашф карданд, Худованд ба Пайғамбар (с) дар асри VII яъне, 1300 сол муқаддам хабар дода буд. Ин аст яке аз муъҷизаҳои бешумор ва ҳайратовари Қуръон, ки далели равшан ва қотеъи мавҷудияти Аллоҳи ягона аст.

Дар идомаи ояти мазкур Худованд фармудааст, ки ҳамчунин Худованд аз қитъаҳои хеле бузурги абрҳое, ки дар осмон монанди кӯҳҳоянд, жоларо фуруд меоварад.

Дар асри фиристода шудани Расулаллоҳ (с) (асри VII-уми мелодӣ) мардум абрҳои осмонро ҳамвор (сатҳдор) мепиндоштанд. Касе ба осмон набаромада буд ва мисли мусофирони дар тайёра парвозкунандаи асри XXI монанди кӯҳҳо будани шакли абрҳоро надида буд. Ин қисми оят ба мардум 13 аср қабл хабар дода аст, ки абр ҳамвор набуда, балки соҳиби ҳаҷми бузург аст, метавонад шакли кӯҳро дошта бошад. Инчунин қисмҳои гуногуни «кӯҳ»-и абрӣ метавонанд, ҳарорат ва фишори гуногун дошта бошанд. Қатраҳои борони ҳосил шуда дар қисми хуноки абр бо изни Худованд ба жола табдил гашта, чун офат ба Замин мерезанд.

Ба василаи он ба зироат, боғ ва ҳайвоноти касе Худованд хоҳад зиён мерасонад ва аз ҳар кас, ки хоҳад, офатро дафъ мекунад.

Дар қисми охири ояти мазкур Худованд аз ҳодисаи дигаре, ки ба хусусияти абр вобаста аст, аз пайдоиши барқ хабар додааст, ки аз чунин абрҳо яқин аст, ки дурахшиши барқи абрӣ пайдо мешавад, ки аз рӯи шиддат ва пурқуввати нури худ имкон дорад, ки биноиро аз чашми инсон бирабояд. Албатта Худованд барқро, ҳам бефоида наофаридааст.

Хулоса, Худованд аз се ҳодисае, ки вобаста ба абр аст, дар ин оят хабар дод. Ҳоло ҳам ба омӯзиши ҳақиқати ин ҳодиса таваҷҷӯҳи олимони равон аст. Он чи дар ин соҳаҳо кашф шудаанд, барои инсонии оқил дар бораи беҳамто будани Худованди якка ва ягона ва олиму қодиру бас тавоно будани Ӯ далелҳои равшану раднопазиранд.

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾

**Юқаллибуллоҳу-л-лайла ва-н-наҳар. Инна фӣ зāлика ла
ъибрата-л ли ули-л-абс̣ор. 44.**

**44. Худо шабу рӯзро (ивази якдигар) мегардонад, ҳаройина, дар
ин муқаддима соҳибназаронро панде ҳаст.**

Худованд далели дигари қудрат ва ягонагии худро дар ин оят чунин баён намудааст, ки Аллоҳ таъоло Зотест, ки бо қудрату ҳикмати худ, шабу рӯзро дигаргун мекунад, муддати дарозу кӯтоҳшавии шабу рӯзро ва бо тадриҷ ивазшавии онҳоро, гармӣ ва сардии онҳоро, рӯшноӣ ва торикии онҳоро ҷо ба ҷо мегузораду идора мекунад. Барои соҳибони ақлу фаросат ва барои ибратгирон дар ин чорасозии Парвардигор ибратест.

Дар ҳақиқат дар он чи баён шуд, яъне аз ҷо ба ҷое рондани абрҳо, боронидани барфу борону жола, пайдо кардани барқ, дигаргун кардани шабу рӯз, барои онон, ки биниши оқилона доранд, далелҳои раднопазир ҳаст. Метавонанд ба воситаи он панду ибрат гиранд ва нишонаҳои мавҷудият, қудрат ва азамати Аллоҳи якка ва ягонро дарк кунанд.

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُمْ مَّن

يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ تَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ

اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

**Валлоҳу халақа кулла дāббати-м мим мāъ. Фа минҳум-м
ма-й̣ ямшӣ ъалā бат̣ниҳӣ ва минҳум-м ма-й̣ ямшӣ ъалā
риҷлайни ва минҳум-м ма-й̣ ямшӣ ъалā арбаъ.**

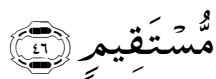
**Яхлуқуллоҳу мā яшāъ. Инналлоҳа ъалā кулли шай-и
қадир. 45.**

**45. Ва Худо ҳар чунбанда (чонвар)-еро аз об офарид, пас, аз инҳо
он аст, ки бо шиками худ меравад ва аз инҳо он аст, ки бар ду пой
худ меравад ва аз инҳо он аст, ки бар чаҳор пой меравад. Худо
ҳар чиро хоҳад, меофарад. Ҳаройина, Худо бар ҳар чиз тавоно
аст.**

Дар ин оят Худованд дигар далелҳои қудрати мутлақи Худро баён намуда гуфтааст, ки Аллоҳтаоло Зотест, ки тамоми ҷондоронро бо андозаҳои гуногун, шаклу рангҳои мухталиф, тарзи ҳаётгузарони аз якдигар тафовут дошта, тарзи ҳаракати ҳаргуна ва муҳити зиндагонии аз ҳам фарқкунанда аз об офарид. Чунончи гурӯҳе аз онҳо рӯи шикам роҳ мераванд монанди хазандагон чун мор, тимсоҳ ва баъзе бо ду пой роҳ мераванд монанди инсон, паррандагон, қисме бо чаҳор пой роҳ мераванд монанди гов, гӯсфанд, шутур ва ғайра.

Хулоса, қудрати Худованд мунҳасир ё маҳдуд нест, ҳар чиро ирода кунад, меофарад. Зеро бар ҳама чиз тавоност. Мисли ҳазорҳо навъи мавҷудоти дарёҳо ва ҳазорҳо навъи ҳашаротҳо ва... Барои маълумоти бештар ба ояти 30-уми сураи «Анбиё» муроҷиат шавад.

لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ

**Лақад анзалнā айāti-м мубаййинāt. Валлоҳу яҳдӣ ма-й
яшāу улā сирōти-м мустақим. 46.**

**46. Ҳаройина, оятҳои равшанро фуруд овардем ва Худо ҳар киро
хоҳад, ба сӯи роҳи рост ҳидоят мекунад.**

Худованд дар ин оят ба мардум чунин муроҷиат кардааст, ки эй инсонҳо, барои шумо оятҳо ва далелҳои равшангарро дар Қуръони карим нозил кардаем, ки роҳи ҳақ ва ҳидоятро нишон медиҳанд. Барои саодати дунё ва охират ҳама чизи лозимро пурра дар он баён кардаем. Ҳар касеро Аллоҳтаоло бихоҳад ба роҳи рост, роҳе, ки дар он ҳеҷ қачие нест, яъне ба сӯи дини ҳақ, (Ислом) раҳнамоӣ мекунад. Инсон метавонад бо паймудани ин роҳ ба неъматҳои Биҳишт ноил гардад.

Баъд аз баёни далелҳои равшан ва раднопазири мавҷудияти ягонагии Худ, дар якҷанд ояти баъдӣ Худованд инсонро аз нифоқ ва мунофиқӣ ҳушдор додааст.

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مِّنْ

بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

Ва яқулуна ăманна биллаҳи ва би-р-расули ва атаъна ъсумма ятавалла фарѳку-м минҳумм миъ баъди зăлик. Ва маъ улăика би-л-муъминин. 47.

47. Ва мунофиқон меғянд: «Ба Худову Расул имон овардем ва фармонбардорѳ намудем». Сипас, гурӯҳе аз онҳо баъд аз ин рӯѳ меғардонанд ва онҳо муъмин нестанд.

Муфассирон гуфтаанд: “Ин оят дар мавриди мунофиқон нозил шуда аст, ки онҳо дар зоҳир имон доштанашонро ошкор мекунанд, аммо дар ниҳонашон куфр ҷо гирифта аст.”

Худованд дар ин оят фармудааст, ки мунофиқон бо забон меғянд, ки мо имон овардем, Худо ва пайғамбарро тасдиқ мекунем ва ба Худо ва пайғамбараш итоат мекунем. Яъне имонро изҳор ва куфрро пинҳон мекунанд ва ба забонашон чизеро меғянд, ки асло дар дилҳояшон нест.

Баъд аз он, ки даъвои имон аз онҳо содир шуд, боз гурӯҳе аз онҳо аз қабули фармони Худо сар метобанд. Ин сартобѳ нишонаи он аст, ки дар ҳақиқат чунин шахсон муъмин нестанд. Бо таври мисол ин муқаддимаро оятҳои зер идома медиҳанд:

وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾

Ва изă дуъѳ илаллоҳи ва расулиҳи ли яҳкума байнаҳум изă фарѳку-м минҳум-м муъризун. 48.

48. Ва чун ба сӯѳи Худо ва Расули Ё хонда шаванд, то миёни онҳо ҳукм фармояд, ногаҳон ҷамоғате аз онҳо рӯѳ гардонанд.

وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾

Ва иѳ яку-л лаҳуму-л-ҳаққу яътѳ илайҳи музъинин. 49.

49. Ва агар ҳақ бо онҳо бошад, ба сӯѳи Ё гарданниҳода биёянд.

Худованд дар ин ду оят баёни хислати мунофиқонро бо унвони мазаммат идома дода, гуфтааст, ки вақте онҳо (мунофиқон) бо касе даргир шаванд ва ба сӯи Худо ва Пайғамбар (с) даъват шаванд, то Расули Худо (с) миёнашон доварӣ кунад, агар ҳақ ба ҷониби онҳо набошад, мебинӣ, ки баъзеи онҳо аз бурдани доварӣ бо назди Пайғамбар (с) рӯй метобанд. Ва агар ҳақ ба ҷониби онҳо бошад, изҳори фурутанӣ ва итоат намуда, назди Пайғамбар (с) меоянд, зеро медонанд, ки Пайғамбар (с) мутобиқи ҳақ ҳукм мекунад.

Муфасссирон гуфтаанд, ки ояти 48-ум далел бар он аст, ки ҳукм ва довари Пайғамбар (с) аз довари Худованд ҷудо нест.

أَفِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ تَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ ۚ

بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

**А-фи қулу̀биҳим-м маразун ам иртāбӯ ам яхōфуна ай
яҳи́фаллоҳу ъалайҳим ва расу́луҳ. Бал улāика ҳуму-з-
зōлимун. 50.**

50. Оё дар дилҳои онҳо беморист ё дар шак афтодаанд ё аз он метарсанд, ки Худо ва Расули Ӯ бар онҳо ситам кунад? Балки ин ҷамоат худ ситамгоранд.

Худованд дар ин оят фармудааст, ки оё аз мурофиъа ва додхоҳӣ назди Пайғамбар (с) рӯйгардонии мунофиқон ба иллати бемории нифоқе аст, ки дар дилҳояшон реша давонидааст? (Бале! Иллати рӯйгардонии онҳо дар мунофиқ буданашон аст). Ё дар Пайғамбар будани Муҳаммад (с) ба шубҳа афтодаанд? (Албатта! Мунофиқон пайғамбарии Муҳаммад (с)-ро дар қалбашон қабул надоштанд). Ё аз он метарсанд, ки Худо ва Расулаш (с) ба онон дар доварӣ зулму ситам мекунад ва аз ин рӯ ба довари Расулаллоҳ (с) ҳозир намешаванд? На! Худо ва Расулаш (с) дар ҳама ҳолат ҳукми одилона мекунад, ҳеҷ гоҳ ва ба ҳеҷ кас зулму ситамро раво намебинанд. Балки мунофиқон ситамгоранду ба худ зулм (ситам) мекунад.

Ояти зер муъминонро сифат мекунад:

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ

يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

Иннамā кāна қавла-л-муъминина изā дуъӯ илаллоҳи ва расулиҳи ли яҳкума байнаҳум ай яқулу самиънā ва атаънā. Ва улāика ҳуму-л-муфлиҳун. 51.

51. Чуз ин нест, ки қавли муъминон, чун онҳоро ба сӯйи Худо ва Расули ӯ хонда мешавад, то миёни онҳо ҳукм қунад, он мебошад, ки мегӯянд: «Шунидем ва фармонбардорӣ кардем».

Худованд дар ин оят яке аз сифатҳои муъминонро баён намуда гуфтааст, ки муъминон инсонҳое ҳастанд, ки замоне аз онҳо хоста шавад, ки барои доварӣ ва ҳаллу фасли низоъ ва хусумате, ки байни ҳамдигар доранд, ба назди Пайғамбар (с) биёянд, онҳо шитобон меоянд ва ҳар чи барои онҳо доварӣ шуд, мегӯянд, ки шунидем ва фармонро иҷро хоҳем кард. Яъне муъминон ихтилофот ва низоъу даъвои худро ба сӯи ҳукми Худо (Қуръон) ва Пайғамбар (с) ҳангоми зинда буданаш (ва ба сӯйи суннати Расулаллоҳ (с) баъд аз вафоташ) мебаранд ва ҳукмиро бо ҷону дилу бе ҳеч чуну чаро қабул карда ба ҳукми Худо ва Расулаш (с) пурра итоат мекунад. Пас, агар мунофиқон муъмин мебуданд, чунин мекарданд. Табарӣ (муфассир) гуфта аст, ки Худованд мунофиқонро дар ин оят бо ин тарз сарзаниш кардааст ва ба дигарон одоб омӯхта аст.

Оре! Онҳое, ки барои ҳосил кардани ризои Худованд кӯшиш мекунанд, хушбахтии дунё ва охиратро соҳиб мегарданд. Валлоҳу аълам.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَتَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾

Ва ма-й ютиъиллаҳа ва расулаҳу ва яхшаллоҳа ва яттакҳи фа улāика ҳуму-л-фāизун. 52.

52. Ва ҳар кӣ Худо ва Расули ӯро фармонбардорӣ қунад ва аз Худо битарсад ва аз (азоби) ӯ ҳазар қунад, пас, ин ҷамоат ба мурод расидагонанд.

Худованд дигар сифатҳои муъминонро дар ин оят баён намуда гуфтааст, ки ҳар касе, ки дар ҳар амале фармони Худо ва

Пайғамбар (с)-ро ба ҷо орад ва ба хотири гуноҳони содиркардааш аз Худо тарсад ва аз манъиёти Худо ҳазар кунаду дурӣ бичӯяд, ин гурӯҳ некбахтоне ҳастанд, ки аз азоби Худо халос (растагор) шуданд ва ризогии Худовандро соҳиб гашта ба неъматҳои дунё ва охират ноил гардида, ба мурод расидагонанд.

Дар ривоятҳо омадааст, ки баъзе аз кишишони Рум вақте ин ояро шуниданд, мусулмон шуданд ва гуфтанд: «Ин оя тамоми мӯҳтавои Таврот ва Инҷилро дар худ ҷамъ кардааст».

Бори дигар дар ояи зер хислати мунофиқон баён шудааст.

﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا

طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

❖Ва ақсамӯ билләҳи ҷаҳда аймāниҳим ла ин амартаҳум ла яхруҷунн. Қул лā туқсимӯ. Тоъату-м маъруфаҳ. Инналлоҳа Хабирум би ма таъмалун.53.

53. Ва (мунофиқон) ба таъкидноктарини қасамҳои худ ба Худо қасам хӯранд, ки агар онҳоро (барои набард) бифармой, албатта, аз ватани худ берун раванд. Бигӯ: «Қасам махӯред, (аз ин қасамҳои бардурӯг дида аз шумо) фармонбардориш писандида матлуб аст. Харойина, Худо ба он чӣ мекунад, хабардор аст».

Муфасссирон оид ба сабаби нозилшавии ояи мазкур гуфтаанд, ки баъд аз он, ки мунофиқон дар оятҳои қаблӣ таҳти маломати шадид қарор гирифтанд, аз вазъи худ саҳт нороҳат шуданду ба хизмати Расулаллоҳ (с) омаданд ва қасам хӯрда гуфтанд: «Агар ба мо дастур медодӣ, сарзамину диёру зан ва фарзандони худро воғузошта ба ҷиҳод мерафтем». Ҳамоно ояи «Бигӯ: қасам махӯред...» нозил шуд ва Худованд дар он фармуд, ки мунофиқон қасами саҳт ёд карданд, ки агар ба онҳо амр кунӣ, ки ба ҷиҳод бираванд, ҳатман ҳамроҳи ту аз ватани худ берун меоянд. Худованд дар идомаи оят даъвоҷашонро рад кард ва ба Ҳабиби Худ (с) фармуд, ки ба онҳо бигӯ, ки шумо қасам нахӯред шумо амалан тоъати ҳолисона ва содиқона нишон бидиҳед, зеро аз шумо фармонбардорӣ хоста мешавад, на қасамҳои дурӯғине, ки ба забон меғӯеду аммо дилҳоятон бар ҳилофи он аст, зеро Худованд ба он чи шумо амал мекунеду меғӯед, албатта, огоҳу хабардор аст.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ
وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ

**Қул атїъуллоҳа ва атїъу-р-расул. Фа иғ таваллав фа
иннамā љалайҳи мā ҳуммила ва љалайкум-м мā
ҳуммилтум. Ва иғ тутїъуҳу таҳтаду. Ва мā љала-р
расули илла-л балāгу-л-мубїн. 54.**

**54. Бигӯ: «Худоро фармонбардорӣ бикунед ва Пайгамбарро (низ)
фармонбардорӣ кунед, пас, агар рӯй бигардонед, пас, ҷуз ин нест,
ки бар Пайгамбар аст, он чӣ ки бар уҳдаи вай гузошта шуд ва бар
шумост он чи, ки бар шумо лозим карда шуд. Ва агар
фармонбардориш ӯ кунед, ҳидоят меёбед. Ва бар Пайгамбар
(чизе) нест, магар ошкоро пайғом расонидан.**

Худованди фармудааст, ки ай Муҳаммад (с), ба онҳо бигӯ, ки
бо нияти холис, ботинан ва зоҳиран ба Худо итоат кунед ва аз
роҳнамоии Пайғамбар (с) пайравӣ намоед. Пас агар саркашӣ кунед
ва аз амраш рӯй гардонед, бидонед, ки танҳо ба Пайғамбар (с)
таблиғи роҳи ҳақ воҷиб асту халос. Аммо ба шумо ба дастуроту
амру фармонаш гӯш додан низ воҷиб аст. Агар ба фармони
Пайғамбар (с) итоат кунед, ба роҳи неқбахтӣ ва наҷот ҳидоят
шудаед. Пайғамбар (с) вазифадор нест, ки шуморо ба имон
овардан маҷбур кунад. Шумо бояд бо ихтиёри худ имон оваред ва
ба амру фармони ӯ (с) итоат кунед. Агар шумо муҳолифат кунед,
ҳеҷ зиёне ба Пайғамбар (с) намерасад, зеро ӯ (с) вазифаашро, хоҳ
бипазиред ё не, иҷро кардааст ва амонатро адо намуда аст. Агар
напазиред суду зиёни он ба худи шумост.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي

الْأَرْضِ كَمَا أَستَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي

أَرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

Ваъадаллоҳу-л лазӣна аману миңкум ва ғамилу-с-солиҳати ла ястахлифаннаҳум фи-л-арзи камастахлафа-л-лазӣна миң қаблиҳим ва ла юмаккинанна лаҳум дӣнаҳуму-л лазиртаъо лаҳум ва ла юбаддиланнаҳум-м миғ баъди хавфиҳим амнā. Яъбудунанӣ лā юшрикуна бӣ шай-ā. Ва мағ кафара баъда зāлика фа улāика ҳуму-л фāсиқун. 55.

55. Худо ононеро, ки аз шумо имон оварданд ва амалҳои шоиста карданд, ваъда додааст, ки албатта, онҳоро дар Замин халифа (қойнишин) созад, чуноне ки халифа сохта буд ононеро, ки пеш аз онҳо буданд, албатта, барои онҳо дине ки барояшон писандида аст, устувор созад. Ва албатта, тарси онҳоро ба эминӣ табдил кунад. Маро парастии кунанд ва ба Ман чизеро шарик муқаррар накунад. Ва ҳар кӣ баъд аз ин носипосӣ кунад, пас, он ҷамоғат фосиқанд.

Бисёре аз муфасссирон, аз он ҷумла Суютӣ ва Қуртубӣ сабаби нозилшавии ояти мазкурро аз Убай ибни Каъб (р) чунин ривоят кардаанд, ки чун Расули Худо (с) ва саҳобагонаш ба Мадина ҳиҷрат карданд, ансориҳо ба онҳо қой доданд, локин мушрикони онҷобуда биранҷиданду бо ҳам муттаҳид шуда, зидди мусулмонон ба душманӣ бархоста, ба таҳдиди онҳо оғоз намуданд. Кор ба он ҷо расид, ки муъминон дар ҳолати омодабош қарор гирифта, ҳатто бе силоҳ наметавониданд. Дар ин аҳвол буд, ки мусулмонон орзу карда гуфтанд: «Оё рӯзе ҳам хоҳад расид, ки бо оромиш зиндагӣ кунем ва ҷуз аз Худои азза ва ҷалла аз дигар кас бим ва ҳаросе надошта бошем?» Ҳамоно буд, ки ин ояи муборака нозил шуд, Худованд дар он ба Пайғамбар (с) ва умматонаш хитоб намуд, ки Худо ба онҳое, ки соҳиби имон ва амали солеҳ (нек)-анд, ваъда дода аст, ки ҳамоно тавре ки сарзамини кофиронро ба тасарруфи муъминоне, ки қабл аз онҳо буданд, дароварда будем, ҳамчунин ба онҳо ҳамчу мерос мерасад ва онҳоро дар Замин қонишини ҳамдигар мекунад, ки монанди шоҳон дар мулки худ тасарруф дошта бошанд. Ҳамчунин дини онон (Ислом)-ро, ки Худо онро барояшон писандида аст, бар тамоми динҳо устувору ғолиб

мегардонад. Вазъияти онҳоро аз тарсу ҳарос ва ошуфтагӣ ба амният ва осоиш табдил хоҳад дод.

Хулоса, Худованд муъминонро дар садри Ислом дар ҳолате қарор дод, ки ба ҷои тарсу ҳарос дар осоиши комил зиндагӣ доштанд ва ба ғайр аз Худо аз ҳеҷ чиз наметарсиданд.

Дар идомаи ояти мазкур Худованд фармудааст, ки ин ҳолат ба муъминон бо шарте муяссар мегардад, ки танҳо Аллоҳи якка ва ягонро парастииш кунанд ва чизеро ба Ётаъоло шарик қарор надиҳанд.

Муфасссирон гуфтаанд, ки Худованд ба ин ваъдаи Худ вафо кард. Мусулмонон нимҷазираи Арабро соҳиб шуданд. Баъд аз он онҳо сарзаминҳои шарқ ва ғарбро фатҳ карданд. Императорҳои Рум ва шохони Форсро мағлуб карда, ба як давлати пурқувваттарини он замон табдил ёфтанд. Нахуст хилофати халифаҳои рошидин: Абӯбакри Сиддиқ (р), Умар (р), Усмон (р) ва Алӣ (к). Сипас хилофати Умавиён, баъд хилофати Аббосиён, баъд хилофати Усмониён. Ин давлатдорӣ то замоне мавҷуд буд, ки мусулмонон аз ҳақиқати дини Ислом дур нарафта буданд. Ҳангоме ки мусулмонон куфрони неъмат карданд, аз аслҳои дин дур шуданд, ҳукумат аз дасташон рафт. Дар соли 1924 мелодӣ Отатурк маркази ҳукумати исломиро ба даст даровард ва ҳукумати исломиро аз байн бурд.

Дар охир ҳукми ҳамин ҳақиқатро Худованд баён карда гуфтааст, ки касоне, ки баъд аз ин ваъдаи ростин ба ин неъматҳо ношукӯӣ кунанд, онҳо аз фармони Худованд берун рафта, гарданкашу фосиқанд. Наъзуз биллоҳ!

Барои маълумоти бештар дар бораи калимаи «истахлафа» (ҷойнишин) ба ояти 30-уми сураи «Бақара», ба ояти 36-уми сураи «Сод» ва ба ояти 16-уми сураи «Намл» ва дар бораи калимаи «аврасно» ба ояти 127-уми сураи «Аъроф» муроҷиъат шавад.

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾

**Ва ақиму-с-салāта ва āту-з-закāта ва атиъу-р-расула
лаъаллакум турҳамун. 56.**

56. Ва барпо доред намозро ва бидиҳед закотро ва Пайгамбарро фармонбардорӣ кунед, бошад, ки бар шумо раҳм карда шавад.

Худованд дар ин оят муроҷиат намудааст, ки эй муъминон, намозро барпо бидоред ва закотро адо намоед, ба Пайғамбар (с)

итоат кунед, ин амалҳои аслиро дар ҳама ҳол иҷро кунед, то Худои субҳон ба шумо раҳм кунад.

Хулоса, хилофати рӯи Замин ба муъминони солеҳ ваъда шудааст, аммо... Ниг. ба ояти 105-уми сураи «Анбиё».

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْزِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ

الْمَصِيرُ

Лā таҳсабанна-л-лазйна кафару муъчизина фи-л-арз. Ва маъваҳуму-н-нār. Ва лабияса-л-масир. 57.

57. Кофиронро дар Замин оқизкунанда мапиндор ва ҷойи онҳо оташ аст ва он бозгашти бад аст!

Худованд дар ин оят ба Пайғамбари Худ (с) тасалли дода, ваъдаи пирӯзӣ дода гуфтааст, ки эй Муҳаммад, фикр макун кофироне, ки пайғамбарии Туро инкор кардаанд ба душманӣ бархостаанд, Худоро нотавон карда метавонанд аз азоби Худованд гурезанд. На! Ин амр имконпазир нест. Балки дар ҳама ҳолат, дар ҳар замон ва дар ҳар макон Худо қудрат дорад ва онҳоро мағлуб хоҳад кард. Илова бар ин оқибат ва бозгашти онҳо оташи Дӯзах аст. Он бозгашт хеле бад аст, ки мутаассифона ба сӯи он дар ҳаракатанд.

Худованд дар оятҳои баъдӣ боз ба баёни ҳукмҳо ва одоби муъминон ишора карда гуфтааст, ки...

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَسْتَعِذَّكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ

يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ

ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ

عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَفَاتٌ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

Йӓ айюҗа-л-лазӓна ӓману ли ястаъзинкуму-л-лазӓна малакат айманукум ва-л-лазӓна лам яблугу-л җулума минкум ӗалаӗа маррот. Мин қабли ӗалати-л фачри ва җина тазаъуна ӗийӓбакум-м мина-ӗ ӗаҳирати ва мин баъди ӗалати-л-ӗишӓъ. Ӓалаӗсу ӗавроту-л лакум. Лайса ӗалайкум ва ла ӗалайҗим ҷунӓҳум баъдахунн. Таваффуна ӗалайкум баъзукум ӗала баъӗ. Казӓлика юбаййинуллоҳу лакуму-л-ӓйӓт. Валлоҳу Ӓалимун Ӓаким. 58.

58. Эй муъминон! Касон (бардаҳо)-е ки дастҳои шумо молики онҳо шудааст ва касон (кӯдакон)-е аз шумо, ки (ба ҳадди булуг) нарасидаанд, (барои ба наздатон даромадан) бояд, ки се навбат иҷозат талаб кунанд: пеш аз намози фачр ва вақте, ки ҷомаҳои худро дар ними рӯз фуру мениҳед ва пас аз намози ишо (хуфтан), ки ин се вақти барои шумо хилвати хос аст, баъд аз ин се вақт на барои шумо ва на бар онҳо ҳеч гуноҳе нест, ки назди якдигар дароед. Ҳамчунин Худованд барои шумо оятҳоро баён мекунад ва Худо донандаи боҳикмат аст.

Абдуллоҳ ибни Аббос (р) оид ба сабаби нозилшавии ояти мазкур гуфтааст: «Расулаллоҳ (с) ғулومه аз ансор ба ном Мудлиҷ ибни Амрро чоштгоҳ ба назди Умар ибни Хаттоб (р) фиристонд. Он ғулом назди Умар (р) даромад ва Ӯ (р)-ро дар ҳоле дид, ки Умар (р) дар он ҳолат вуруди вайро бар худ наменвисандид. Баъдан Умар (р) ба Расули Худо (с) гуфт: «Ё Расулаллоҳ (с)! Эй кош, Худованд моро дар мавзӯи иҷозапурсӣ пеш аз ба хонаҳо даромадан амру наҳй мекард». Ҳамон буд, ки ояи мазкур нозил шуд». Дар он Худованд фармуд, ки эй касоне, ки имон овардаед, (эй муъминоне, ки Худо ва Пайғамбар (с)-ро тасдиқ мекунед ва шарияти Исломо ҷамчун низом, барнома ва ҳукм қабул кардаед), вақте ки ғуломҳоятон ва канизҳоятон меҳоханд ба назди шумо ворид шаванд, қатъан бояд аз шумо иҷозат пурсанд. Ҳамчунин писарон ва духтарони ба балоғат нарасидаи шумо низ ҳангоми ба назд (хобгоҳ)-и шумо даромадан меҳоханд, дар се вақт аз шумо иҷозат пурсанд: Пеш аз намози бомдод, зеро ин вақт, вақти барҳостан аз хобгоҳ ва берун овардани либосҳои маъмулӣ ва пӯшидани ҷомаҳои бедорӣ аст. Мумкин аст дар ин вақтҳо бараҳна хобида бошед ё дар ҳолате бошед, ки дӯст надоред дигарон дар он ҳол шуморо бубинанд. Ҳамчунин нимарӯзӣ, вақте ки барои хоби нимарӯзӣ либосро берун мекунед ва инчунин, баъди намози хуфтан меҳоҳед ба бистари хоб биравед. Ин се вақт соатҳоеанд, ки сатр ва пӯшиши шумо дар он вақтҳо ноқис аст. Пас,

бояд дар ин се вақт кӯдакон ва ғуломон (хидматгорон)-и худро ба иҷозат гирифтани дастур диҳед ва омӯзонед. Дар ғайри ин вақтҳо, агар ғуломон (хидматгорон) канизон ва тифлони шумо бе иҷоза назди шумо дароянд, барои шумо ва онон гуноҳе нест, зеро онҳо хидматгори шумо ҳастанд ва барои анҷоми хидмат назди шумо қаблан омадурафт доштанд. Ҳамчунин Худованд амрҳои шариат ва динро барои шумо бо ин тартиб баён мекунад, то ин ки ба он амал кунед. Зеро Худованд ҳамеша ба манфиатҳои бандагони худ бисёр доност ва дар баёни иродаи Худ ниҳоят боҳикмат аст.

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَعِذُوا كَمَا أَسْتَعِذْنَ الَّذِينَ

مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

**Ва изā балага-л-атфāлу минкуму-л-ҳулума фа-л
ястаъзину камастаъзана-л-лазина мин қаблиҳим.
Казāлика юбаййинуллоҳу лакум айāтиҳ. Валлоҳу
Ғалӣмун Ҳақӣм. 59.**

**59. Ва чун расанд тифлони аз шумо ба ҳадди булӯғ, бояд, ки
иҷозат талаб кунанд, чунон ки иҷоза металабиданд касоне, ки
пеи аз онҳо буданд. Ҳамчунин Худо барои шумо оятҳои Худо
баён мекунад ва Худованд донои боҳикмат аст.**

Худованд дар ин оят ҳукми ба балоғатрасидагонро баён карда фармудааст, ки вақте кӯдакони хурдсолатон, хоҳ писар бошанд ва хоҳ духтар, ба ҳадди балоғат расиданд, онҳоро омӯзонед ва аз онҳо талаб кунед, то онҳо дар ҳама вақт мисли калонсолон агар хоҳанд, ки ба хонаи истироҳати шумо ворид шаванд, албатта, иҷозат пурсанд. Аммо ҳангоми ворид шудан ба утоқи умумӣ (агар бошад) иҷозат гирифтани лозим нест. Аллоҳтаъоло Зотест, ки амрҳои дин ва шариъатро барои шумо бо тафсил баён мекунад, Худо ба маслиҳати бандагони Худ доност ва дар баёни ҳукмҳои Худ ҳақим аст.

Ба балоғат расидани писарон бо эҳтилом ва ё бо расидани ба ҳадди балоғат муайян мешавад. Ҳамчунин ба балоғат расидани духтарон бо оғози ҳайз (менструация) ва ё бо расидан ба ҳадди балоғат муайян мешавад. Дар муайян кардани ҳадди балоғат байни олимони ихтилофи назар аст. Барои фаҳмидани ҳузиёти ҳадди балоғат ба китобҳои фикҳӣ муроҷиъат шавад.

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ
 أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ
 لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

**Ва-л-қавāъиду мина-н-нисāи-л лāтu лā ярчӯна никāҳан фа
 лайса ъалайҳинна чунāҳун ай яъаъна сийāбахунна ғайра
 мутабарриҷāтим би зйнаҳ. Ва ай ястаъфифна хайру-л-
 лаҳунн. Валлоҳу Самuъун Ёалuм. 60.**

**60. Ва бар занони калонsole, ки умеди никоҳ надоранд, дар он ки
 чодарҳои худро фурӯ ниҳанд, бе он ки ороиши худро зоҳир кунанд,
 бар онҳо гуноҳе нест ва агар парҳезгорӣ кунанд, барои онҳо
 беҳтар аст. Ва Худованд шунавову доност.**

Худованд дар ояти мавриди баҳс ба таври истисно фармудааст, ки пиразаноне, ки бо сабаби куҳансолӣ аз одати моҳона ва аз таваллуди фарзанд бозмондаанд ва ҳамчунин ба сабаби бузургсолӣ дигар хоҳиши издивоҷ ва заношуй бо мардонро рағбат надоранд, агар қисмате аз либос (болопӯш)-и худро бардоранд ва бо либоси маъмулӣ, ки авраташонро пӯшидаасту ҷалби назар намекунад, дар байни мардон зоҳир шаванд, гуноҳ ва монеъе нест. Дар сурате ки зару зевари худро зоҳир насозанд, то мавриди тавачҷӯҳи мардон қарор нагиранд. Аммо мисли занони ҷавон агар бо пӯшидани болопӯш ба иффат рӯ оваранд, тибқи ояти 31-уми ҳамин сура барояшон беҳтар аст. Худованд ҳар пинҳон ва ошкорро мебинад ва бо ҳар кас мувофиқи амалаш мукофот ё ҷазо хоҳад дод.

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ
 حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ
 أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ

أَعْمَمِكُمْ أَوْ بَيُوتِ عَمَّتِكُمْ أَوْ بَيُوتِ أَخَوَلِكُمْ أَوْ بَيُوتِ خَلَاتِكُمْ
 أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ
 تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ
 تَحِيَّةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ طَيِّبَةٌ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
 الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

Лайса ъала-л-аъма ҳарачу-в ва лā ъала-л-аъраҷи
 ҳарачу-в ва лā ъала-л-мариғи ҳарачу-в ва лā ъалā
 ағфусикум ағ таъкулӯ миғ буйӯтикум ав буйӯти
 абāикум ав буйӯти уммаҳāтикум ав буйӯти ихвāникум
 ав буйӯти ахавāтикум ав буйӯти аъмāмикум ав буйӯти
 ъаммāтикум ав буйӯти ахвāликум ав буйӯти хола̄тикум
 ав мā малактум-м мафāтиҳаҳу ав садиқикум. Лайса
 ъалайкум чунаҳун ағ таъкулӯ чамӯъан ав аштāтā. Фа
 изā дахалтум буйӯтағ фа саллимӯ ъалā ағфусикум
 таҳийята-м мин ъиндиллаҳи мубāракатағ таййибаҳ.
 Казāлика юбаййинуллоҳу лакуму-л-айāти лаъаллакум
 таъқилун. 61.

61. Бар нобино гуноҳе нест ва бар ланг гуноҳе нест, бар
 бемор гуноҳе нест ва на бар зоти шумо гуноҳе нест, дар он ки аз
 хонаҳои хеш бихӯред ё аз хонаҳои падарони хеш ё аз хонаҳои
 модарони хеш ё хонаҳои бародарони хеш ё хонаҳои хоҳарони хеш
 ё хонаҳои амакони хеш, ё хонаҳои аммаҳои хеш ё хонаҳои ҳолу
 (тағо)-ҳои хеш ё хонаҳои холаҳои хеш ё хонае, ки калидҳои он ба
 тасарруфи шумост ё хонаи дӯстон ва бар шумо ҳеч гуноҳе нест,
 ки ҳама як ҷо бихӯред ё ҷудогона бихӯред. Пас, чун ба хонаҳо
 дароед, пас, бар қавми хеш «Салом» гӯед - бо дуои хайру
 баракату покизае, ки аз назди Худо фуруд омадааст. Ҳамчунин
 Худованд барои шумо оятҳоро баён мекунад, бошад, ки ба ақл
 дарёбеде фаҳмед.

Муфасссирон дар баёни сабаби нозилшавии ояти мазкур гуфтаанд, ки чун мусулмонон ба чиҳод мерафтанд, калидҳои хонаҳои хешро ба шахсони барҷомонда дода, ба онҳо мегуфтанд: «Он чи дар хонаҳои мо вуҷуд дорад, барои шумо ҳалол кардем, метавонед бихӯред». Аммо вомондагон эҳсоси ҳараҷ (гуноҳ) карда мегуфтанд: «Дар ҳоле, ки соҳибони онҳо ғоибанд, ба хонаҳояшон дохил намешавем». Пас, ин оят нозил шуд ва аз чунин хонаҳо ғизо хӯрданро иҷоза фармуд.

Худованд дар қисми аввали ояти мазкур фармуд, ки агар узрдорон, яъне нобиноён, лангҳо ва беморон, бо шумо ҳамғизо шаванд гуноҳе нест. Ҳамчунин дар идомаи оят Худованд фармуд, ки эй инсонҳо, агар аз хонаҳои худатон ва аз моли ҳамсар ва фарзандони худ бе иҷоза бихӯред, монеъае нест. Ҳамчунин аз хонаҳои падаронатон, модаронатон, бародаронатон, хоҳаронатон, амакҳоятон, аммаҳоятон, тағоҳоятон ва холаҳоятон хӯред, иҷоза шарт нест. Инчунин аз хонаҳое, ки соҳибонаш калиди онҳоро ба шумо ҳамчун амонатнигар додаанд ва ё аз хонаҳои дӯстонатон метавонед хӯрок хӯред. Сипас, дар идомаи ояти мазкур Худованд фармуд, ки барои шумо гуноҳе нест, агар хӯрокро дастҷамъӣ бихӯред ва ё танҳо.

Вақто ки воридаи хонаҳо шудед, агар ҳеҷ кас набошад, бар хештан ва агар бошад бар соҳиби онҳо, он салом ва дурудеро бигӯед, ки аз ҷониби Худованд собит шуда аст. Муфасссирон гуфтаанд, ки ҷумлаи «Ас-салому алайкум»-ро бигӯед, ки маънои он аз тарафи Худованд барои онҳо талаби саломатӣ, раҳмат ва баракат аст, ки равони шунаванда бо он навозиш меёбад ва дили вай хуш мешавад. Заҳҳок (муфасссир) дар шарҳи «Ас-салому алайкум ва раҳматуллоҳи ва баракотуху» чунин гуфтааст: «Дар ас-Салому алайкум даҳ савоб агар раҳмат изофа шавад, бист савоб ва агар калимаи баракот илова шавад, сӣ савоб ҳаст.»

Дар охир Худованд ба бандагонаш тазаккур додааст, ки Худованд ин гуна барои шумо оятҳои равшанро баён мекунад, то шояд дар он андешед ва сари ақл биёед.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ

أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ فَإِذَا أَسْتَعْذَرُواكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذِّنْ لِمَن شِئْتَ

مِنْهُمْ وَأَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

Иннама-л-муъминуна-л-лазӯна āману биллаҳи ва расулиҳи ва изā кāну маъаҳу ѓалā амрин чāмиъи-л лам язҳабу ҳаттā ястаъзинуҳ. Инна-л-лазӯна ястаъзинунака улāика-л-лазӯна юъминуна биллаҳи ва расулиҳ. Фа изастаъзанука ли баъзи шаънихим фаъза-л лиман шиъта минҳум вастағфир лаҳумуллоҳ. Инналлоҳа Ғафӯру-р-Раҳим. 62.

62. Чуз ин нест, ки муъминон касоне ҳастанд, ки ба Худову Пайғамбари Ў имон овардаанд ва чун бо вай дар коре якҷоя бошанд, ки тақозои иҷтимои онҳо бошад, то аз Пайғамбар иҷозат наталабанд, (берун) нараванд. Ҳаройина, ононе ки аз ту иҷозат металабанд, онҳо касонеанд, ки ба Худо ва ба Расули Ў имон овардаанд, пас, агар аз ту барои баъзе корҳои худ иҷозат талабанд, ҳар касеро, ки аз онҳо хоҳӣ, иҷозат деҳ ва барояшон аз Худо омӯрзиш бихоҳ. Ҳаройина, Худо омӯрзандаи меҳрубон аст.

Оид ба сабаби нозилшавии ояти мазкур баъзе аз муфасссирон гуфтаанд, ки чун Расули Худо (с) дар хутбаҳояш мунофиқонро сарзаниш мекард мунофиқон ба чап ба рост менигаристанд ва чун касе агар онҳоро намедид, аз каноре пинҳонӣ берун мерафтанду намоз намехонданд. Аммо агар касе онҳоро медид, аз тарс бар чои худ мемонданд ва намоз мегузориданд. Ҳамоно буд, ки ин оя нозил шуд.

Баъд аз нозилшавии ин оят, ҳеҷ муъмине аз ҳузури Пайғамбар (с) то ин, ки аз Расули Худо (с) иҷоза намегирифт, ҳатто барои ҳоҷат ва ниёзи хеш берун намерафт. Вале кори мунофиқон ин хел набуд, бидуни иҷоза берун мерафтанд.

Ҳоло Худованд дар ояти мазкур фармудааст, ки дар ҳақиқат муъминон фақат касонеанд, ки ба Худо ва Пайғамбар (с) боварии қатъӣ доранд ва дар ин маврид ҳеҷ шакку шубҳае надоранд. Вақте ки мавзуи муҳим вобаста ба муъминон бошаду гирдиҳамоиро талаб кунад, (монанди баргузори намози ҷумъа, намозҳои ид, машварат, чиҳод ва ғайра) агар онҳо назди Пайғамбар (с) бошанд, то Пайғамбар (с) иҷозат надихад, бояд маҷлисро тарк накунанд.

Дар шарҳи ин қисми оят муфасссирон фикри худро баён карда чунин гуфтаанд: «Муъминон бояд бо ҳар пешвои муъмине, ки доранд, чунин муомила дошта бошанд, ба фармони вай муҳолифат накунад, аз ҷаласаҳое, ки пешво ташкил медиҳад, бе иҷозат берун нараванд».

Дар идомаи оят он чиро, ки дар аввали ояти таҳти назар гузашт, такроран таъкид намуда, Худованд гуфтааст, дар чунин ҳолатҳо аз Пайғамбар (с) иҷоза гирифтани ба дурустии имондории шахси муъмин ба Худо ва Расули Ӯ (с) нишонаи равшан аст.

Дар охир Худованд Расули Худ (с)-ро фармуд, ки агар муъминон барои анҷом додани коре, ки мавриди зарурати онҳост, аз Ту (с) иҷозат хоҳанд, агар шароит онро тақозо кунад, ба ҳар кас, ки хостӣ, иҷозат бидеҳ ва ҳар касро, ки меҷӯӣ, боздор ва аз Худо бихоҳ, то онҳоро афв кунад ва гуноҳи онҳоро бахшад. Зеро иҷозат ҳарчанд бо узр бошад ҳам, бартар ҳисобидан кори дунё бар кори охират аст. Агар чунин шартҳо риоя шаванд, бегумон Худованд дар ҳақиқи муъминон бисёр омӯрзгору меҳрубон аст.

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ

الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ

أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

Лā таҷъалӯ дуъъа-р-расули байнакум ка дуъъаи баъъикум баъъо. Қад яъламуллоҳу-л-лазӯна ятасаллалӯна миъкум ливаъа. Фа-л яҳъари-л-лазӯна юҳолифӯна ъан амриҳӣ ан тусӯбахум фитнатун ав юсӯбахум ъазъабун алӯм. 63.

63. Дуо талабидани Пайғамбарро дар миёни худ монанди дуо талабидани баъзе аз шумо баъзеи дигарро машуморед, Ҳаройина,

Худованд ононро, ки ба пинҳонӣ аз шумо паноҳҷӯён берун мераванд, медонад. Пас, бояд ононе, ки хилофи ҳукми Пайғамбар мекунад, битарсанд аз он ки ба онҳо балое ва ё ба онҳо азоби дарддиҳанда бирасад.

Худованд (азза ва ҷалла) дар ин оят барои эҳтиром ва таъзиму бузургдошти Пайғамбар (с) муъминонро фармону дастур додааст, ки Пайғамбар (с)-ро, чуноне ки ҳамдигарро дар баъзе аз ҳолатҳо бо бепарвой ва бо номгирӣ хитоб мекунад, мавриди хитоб

қарор надихед. Яъне вақто ки Пайғамбар (с) мухотаби шумост, бо назардошти мақом ва манзалати бузургаш бо камоли адаб бигӯед: «Ё Расулаллоҳ! Ё Набияллоҳ!». Бо дурушті ва беодобӣ неагӯед: «Эй Муҳаммад!». Эй...

Абӯ Ҳайён гуфта аст: «Бо исм ном бурдани афрод аз одобу расми арабҳои бадавӣ (бодиянишинҳо, ки ҳоло аз одоби исломӣ бархурдор набуданд) буд. Худованд ба онҳо амр кард, ки Пайғамбар (с)-ро муҳтарам бидоранд ва ӯ (с)-ро бо беҳтарин ном нидо кунанд».

Худованд онҳоеро, ки пинҳонӣ чун шахси дузд аз назди Пайғамбар (с) ва дар паси якдигар худро пинҳон мекунанд, то дида нашаванд аз масҷид ё аз сӯҳбати ӯ (с) мегурезанду берун мераванд, ба ҳубӣ медонаду мешиносад. Кори онҳо ҳаргиз аз Худованд пинҳон нахоҳанд монд. Муфасссирон гуфтаанд: «Онҳо мунофиқон буданд, ки аз намози ҷумъа ва дигар ҷамъомадҳои зарурӣ пинҳонӣ ва махфиёна ба берун гурехта, баъзе ба паси баъзе паноҳ мешуданд, то худро аз назари Расулаллоҳ (с) пинҳон кунанд.» Пас, онон, ки бо фармони Пайғамбар (с) муҳолифат мекунанд, аз амрҳояш сарпечӣ мекунанд, равиши ӯ (с)-ро во мегуздоранд, пинҳонӣ берун мераванд, то ба ӯ (с) итоат накунанд, бояд битарсанд, ки дар дунё мушкилии басо бузурге барояшон пеш меояд. Зеро муҳолифатҳои онҳо дар баробари фармони Пайғамбар (с) дар дунё ва охират ҷазои дардноке дорад.

أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ

يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيَنْبِئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

Алā инна лиллāҳи мā фи-с самāвāти ва-л-арз. Қад яъламу мā айтум ъалайҳи ва явма юрҷаъуна илайҳи фа юнаббуҳум би мā ъамилу. Валлоҳу би кулли шай-ин Ђалīm. 64.

64. Огоҳ шав, ҳаройина, он чӣ дар осмонҳо ва Замин аст, аз они Худост. Равишero, ки шумо бар онед, медонад ва рӯзе, ки ба сӯйи Ӯ гардонида шаванд, ба он чӣ кардаанд, онҳоро хабар диҳад. Ва Худо ба ҳар чиз доно аст.

Худованд дар охирин ояти сураи «Нур» ба инсонҳо хитоб намуда гуфтааст, ки ҳой инсонҳо, огоҳ бошед ва нек бидонед, ки

ҳамаи мавҷудоти осмонҳо ва Замин барои Худост ва Худованд соҳиби мутлақи онҳост. Худованд равиш ва нияту розҳои пинҳонии шуморо медонад. Дар дили шумо имон аст ё нифоқ, ихлос аст ё риё инро ҳам медонад. Рӯзи қиёмат ҳама назди Ӯ таъоло боз мегарданд. Худованд онро аз ҳама амалҳои дар дунё содиркардашон бохабар мегардонад ва мувофиқи амалашон мукофот ва ё ҷазо медиҳад. Худованд ба ҳар чизе, ки шумо ақида доред, доност ва ҳеҷ чиз аз Ӯ таъоло пинҳон наместонад.

Поёни сураи «Нур» ва лилоҳил ҳамд.